UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Radka Zajícová

Od smrti Gottwalda po měnovou reformu – mediální reflexe vnitropolitického a hospodářského vývoje v roce 1953

Bakalářská diplomová práce

Praha 2007

Vedoucí práce: PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

3. ročník, VI. semestr

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Stať práce obsahuje 99 830 znaků s mezerami.

V Hořicích dne 16. května 2007 Radka Zajícová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za trpělivost, pomoc a rady. Děkuji také Marku Rainovi, Blance Hozové, Jaroslavě Nekvapilové a Sylvě Zajícové za pomoc při psaní této práce.

Obsah

Úvod 8

1. Tisk v roce 1953 9

2. Klement Gottwald – symbol strany – symbol státu – symbol doby 10

2.1 Život Klementa Gottwalda 11

2.2 Smrt Klementa Gottwalda 13

2.2.1 Noviny 15. března – den po Gottwaldově smrti 14

2.2.2 Projevy soustrasti 15

2.2.3 Československo ve dnech následujících po smrti Gottwalda 17

2.2.4 Ve Španělském sále 20

2.2.5 Zahraniční zpravodajství a umělecké texty 22

2.3 Pohřeb Klementa Gottwalda 23

2.4 Změny ve vydávání sledovaných periodik 26

3. Personální změny ve vrcholných státních i stranických funkcích po smrti Klementa Gottwalda 27

3.1 Zvolení Antonína Zápotockého prezidentem 28

3.1.1 Zvolení Antonína Zápotockého ve sledovaných denících 29

3.2 Viliam Široký předsedou vlády ČSR 33

3.2.1 Jmenování Viliama Širokého předsedou vlády a změny ve vládě ve sledovaném tisku 34

3.3 Antonín Novotný ve vedení sekretariátu 36

3.3.1 Pověření Antonína Novotného řízením strany v tisku 37

4. Školská reforma 38

5. Počátek vysílání Československé televize 42

6. Prezidentská a vládní amnestie 45

7. Sjezd Československé strany lidové 48

8. Měnová reforma 50

8.1 Měnová reforma v tisku 52

Závěr 57
Summary 60
Použitá literatura 61
Seznam příloh 63
Přílohy 64

SCHVÁLENO

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Došlo dne: - 7 -06- 2006
Čj. 1642 Příloh: 1 Skartační heslo:
Přiděleno: KZ

Přihláška bakalářské práce

Jméno studenta: Radka Zajícová

Semestr: IV.

Mediální zaměření: rozhlas/televize

Název práce: Od smrti Gottwalda po měnovou reformu – mediální reflexe vnitropolitického a hospodářského vývoje v roce 1953

Základní vymezení tématu (základní hypotéza):
Obsahová analýza tehdejšího periodického tisku v období od smrti Klementa Gottwalda po měnovou reformu s důrazem na informace o tehdejším vnitropolitickém a hospodářském vývoji (dle katalogu knihovny FSV nebyla dosud na fakultě obhajována bakalářská nebo magisterská práce stejného tématu).

Teze bakalářské práce:
Bakalářská práce se bude věnovat obsahové analýze tří deníků – Rudého práva, Svobodného slova a Mladé fronty - vydaných v období od 14. 3. 1953 do 14. 6. 1953 – tedy od smrti Klementa Gottwalda až po měnovou reformu a období jí bezprostředně následujícím. Cílem bude popsat, jak tehdejší média zachytila události roku 1953, kdy došlo po smrti Gottwalda k zásadním změnám na předních státních i stranických postech. Obsahem práce bude sledování zpráv o vnitropolitické a hospodářské situaci Československa (jako např. zvolení Antonína Zápotockého prezidentem, ustanovení vlády v čele s Viliamem Širokým, pověření Antonína Novotného řízením sekretariátu ÚV KSČ, prezidentská amnestie, přijetí zákona o školské soustavě, celostátní konference Československé strany lidové nebo počátek zkušebního televizního vysílání v Československu). Pozornost budu věnovat i zásadním zprávám ze zahraničí, zvláště pak ze SSSR v období po smrti J. V. Stalina.

Seznam pramenů a základní literatury:

- FILLIPI-CODACCIONI, A. M. Dějiny 20. století : encyklopedie politického, ekonomického a kulturního dění. Praha : Mladá fronta, 1994, 423 str., ISBN 80-204-0403-1
- JEŘÁBEK, Čestmír. V zajetí stalinismu: z deníků 1948-1958. Brno : Barrister & Principal, 2000, 413 str., ISBN 80-85947-45-5
- KAPLAN, Karel. Aparát ÚV KSČ v letech 1948 – 1968: studie a dokumenty. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 151 str., ISBN 80-85270-20-X
- KAPLAN, Karel. Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956. Brno : Barrister & Principal, 2005, 768 str., ISBN 80-86598-98-5

• KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975: studie. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 98 str., ISBN 80-85270-15-3

• KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. Gottwaldovi muži. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, 333 str., ISBN 80-7185-616-9

• KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. O cenzuře v Československu v letech 1945-1956. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, 183 str., ISBN 80-85270-38-2

• PERNES, Jiří: Snahy o překonání politicko-hospodářské krize v Československu v roce 1953. Brno: Ústav pro soudobé dějiny v nakladatelství Prius, 2000, 70 str. , ISBN 80-7285-056-3

• Mladá fronta, ročník 8 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953

• Rudé právo, ročník 33 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953

• Svobodné slovo, ročník 8 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953

Jméno konzultanta: PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.
(svým podpisem potvrdí, že souhlasí se spoluprací na tématu, schvaluje základní teze a ve stanoveném termínu odevzdá posudek na práci):

Datum 7. 6. 2006

Podpis studenta

Podpis konzultanta

Úvod

Padesátá léta 20. století jsou temným obdobím československých dějin. Proto jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala zpracování politických i hospodářských událostí tří měsíců v roce 1953, neboť se domnívám, že mi to umožní přiblížit si dění tehdejší doby.

Cílem práce je vytvořit přehled významných událostí mezi 14. březnem a 14. červnem roku 1953 s důrazem na jejich zpracování v dobovém tisku. Po dohodě s konzultantem jsem téma kvůli velkému rozsahu zúžila a zaměřila se pouze na dění v Československu.

V tomto období došlo hned k několika významným událostem. Práce popisuje období smrti a pohřbu Klementa Gottwalda, zvolení Antonína Zápotockého prezidentem, stejně jako jmenování nového předsedy vlády Viliama Širokého a pověření Antonína Novotného vedením komunistické strany. Text se též věnuje prezidentské amnestii, přijetí zákona o školské reformě, zahájení vysílání Československé televize, sjezdu Československé strany lidové a také měnové reformě.

Práce popisuje tyto události nejen očima dnešních historiků, ale hlavně z pohledu tehdejšího tisku. Ve vymezeném období sleduji tři deníky – Rudé právo (ústřední orgán Komunistické strany Československa), Mladou frontu (ústřední orgán Československého svazu mládeže) a Svobodné slovo (ústřední orgán Československé strany socialistické) a popisuji, jak tato média události prezentovala.

1. Tisk v roce 1953

Situace v médiích v roce 1953 zaznamenala jednu významnou změnu – 22. dubna 1953 vydalo předsednictvo československé vlády usnesení o vzniku Hlavní správy tiskového dohledu. To změnilo zavedený systém cenzury v oblasti médií. Pokud chci ale popsat, jak fungoval tisk ve třech sledovaných měsících roku 1953, musím vznik HSTD pominout, neboť v tomto období ještě nezačala plně fungovat, a přetrvával tak starý systém regulace obsahu médií. HSTD začala v denním tisku působit až od 1. srpna 1953.[1]

„...Za trvání komunistické moci fungovala cenzura nepřetržitě jako důležitá součást ´stranického řízení´ hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejvýznamnějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu vůbec, v oblasti kulturní a ideologické zvláště...“[2] Masová média jsou podle M. Kunzcika pokládána za nedílnou součást mocenského aparátu vlády, která tak pro svůj prospěch manipuluje s veřejným míněním.[3]

Po válce přetrval stranický model tisku, kdy noviny vydávaly politické organizace a seskupení. Avšak z politických důvodů bylo pozastaveno mnoho titulů, noviny mohly vydávat pouze strany a organizace seskupené v Národní frontě.

Ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým určovalo od roku 1945 příděly papíru, od roku 1948 měli komunisté ve své moci tiskárny. Na počátku padesátých let řídil a kontroloval noviny tiskový odbor Ústředního výboru KSČ. Strana určovala osud každých novin. *„...Komunistické instituce rozhodovaly o vzniku a zániku každého časopisu, novin, o jejich nákladu, obsahovém zaměření a o obsazení vedoucích funkcí v redakcích...“*[4] Strana dbala na to, aby se v redakcích respektovaly nejen obecně politické směrnice, ale také aby noviny zajišťovaly politiku KSČ.

---

[1] KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, str. 20
[2] KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, str. 12
[3] KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995, s. 35
[4] KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, str. 13

Od roku 1951 se v redakcích objevili tzv. dohlížející redaktoři, kteří každé vydání před tiskem u rotačky kontrolovali a byli zodpovědní za to, aby se na veřejnost nedostal žádný politicky závadný materiál.[5] Dohlížejícím redaktorem byl určen vždy jen politicky uvědomělý člen redakce.

Na stránkách tisku ve třech sledovaných měsících roku 1953 se objevují převážně politicky zaměřené texty. Pravidelně jsou publikovány oficiální dokumenty, prohlášení či zápisy z jednání KSČ. Stejně tak projevy jejích představitelů. Stránky tisku také plní zprávy o tom, jak pracující lid Československa plní hospodářský plán, objevují se články, ve kterých se lidé hlásí k politice strany. Texty v tisku jsou politicky[6] a ideologicky propagandistické[7].

Pokud ale média zaznamenala nějakou významnější událost, věnují se jí. Dá se také říci, že důležitost události lze hodnotit podle toho, kolik prostoru jí noviny dají. Obecně se ale podle mě dá tvrdit, že pokud je aktuální dění politicky významné, věnují mu noviny velkou pozornost a prostor. Pokud ne, je tomu na opak.

Události v novinách se objevují nejméně s jednodenním zpožděním, což souvisí s jejich produkcí. U mnoha textů není zveřejněn autor. V práci jsem v případě citací článku z novin ponechávala texty v totožném znění, tj. s původním pravopisem i chybami.

2. Klement Gottwald – symbol strany – symbol státu – symbol doby

Smrt Klementa Gottwalda byla spolu s úmrtím J. V. Stalina jistě nejvýznamnější událostí roku 1953. Po Gottwaldově smrti začala nová éra Československa, tzv. období tání.

---

[5] KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, str. 14

[6] **Politická propaganda** je zaujaté stranické cílené šíření podnětů zaměřených na udržení nebo získání politické moci. (JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003, s. 157)

[7] **Ideologická propaganda** usiluje o šíření komplexních idejí. Ideologická propaganda se snaží zneužívat emoce a nadšení k násilné změně názorů či přesvědčení a usiluje o názorovou konverzi jednotlivců nebo celých společenských skupin. (JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003, s. 157)

2.1 Život Klementa Gottwalda

Klement Gottwald se narodil 23. listopadu 1896 v Dědicích u Vyškova svobodné matce. Do devíti let vyrůstal u příbuzných. Když bylo Klementovi dvanáct, poslala jej matka do Vídně, aby se zde u českého truhláře vyučil řemeslu. V roce 1915 narukoval k dělostřeleckému pluku ve Štýru a v Českých Budějovicích. Když po třech letech bojů dostal dovolenku, dezertoval. Po vzniku Československé republiky se stal na dva roky vojákem, tentokrát v nově se tvořící československé armádě. V roce 1920 z armády odešel, chtěl se věnovat politické práci.

V roce 1921 se stal Klement Gottwald zakládajícím členem Komunistické strany Československa. V září téhož roku odešel na Slovensko. V Banské Bystrici řídil komunistický časopis Hlas ľudu, zakládal tělovýchovné jednoty, studoval marxistickou literaturu. Poté Klement Gottwald působil v ústředním orgánu Komunistické strany Slovenska – Pravdě chudoby (od roku 1925 přejmenováno na Pravdu). Když se Klement Gottwald přestěhoval do Moravské Ostravy, seznámil se zde jako komunistický novinář s Václavem Kopeckým, Rudolfem Slánským, kterým se stejně jako Gottwaldovi nelíbilo tehdejší vedení strany, jež podle Komunistické internacionály příliš tíhlo k pravici. Tito Gottwaldovi muži proto prosazovali novou linii bolševizace strany. Již v roce 1925 se Gottwald dostal do užšího vedení strany – stal se členem politického a organizačního byra a nakonec i tajemníkem ÚV KSČ. Ve straně dostal na starosti agitačně propagační oddělení, politika tehdejšího vedení se mu nezdála být příliš úspěšnou, proto na V. sjezdu KSČ v roce 1929 svrhl Gottwald za podpory svých mužů (Kopecký, Široký, Slánský, Šverma a další) tehdejší Jílkovo vedení a stal se generálním tajemníkem strany. Po jeho zvolení generálním tajemníkem nastává éra naprostého podřízení strany Moskvě a sovětskému vedení, která potrvá, dokud bude Gottwald čelným představitelem strany.

„...V době Mnichova byl Gottwald velkou částí veřejnosti vnímán jako vůdce houfu, jenž nabízí republice naději, pomoc SSSR jako alternativu vůči

zradě západních velmocí..."[8] Gottwald bral zápas za svobodu republiky třídně – chápal jej jako boj buržoazie a kapitálu proti pracujícímu lidu.

Poté, co byla zakázána Komunistická strana Československa, emigroval v roce 1939 Gottwald do Moskvy, kde neustále posiloval svou pozici mezi exilovými členy strany. *„...Během čtyř válečných let 1941-1945 nejenže posílila pozice celého moskevského exilu; sám Gottwald se proměnil z uznávaného vůdce jedné strany, jímž byl už v době před Mnichovem, v představitele národního odboje, kterého vedle členů KSČ uznávali i četní příznivci dalších stran...*"[9] Spolupráce se západním zahraničním exilem mu umožnila ovlivnit poválečné uspořádání Československa. O poválečném vývoji Československa jednal Gottwald s Edvardem Benešem. Gottwald se díky tomu v roce 1945 významně podílel na vytvoření Košického vládního programu a projektu Národní fronty.

Po volbách v roce 1946, kdy komunisté získali z tří set poslaneckých mandátů sto čtrnáct poslaneckých křesel, se Gottwald stal předsedou vlády. Do roku 1948 byl i poslancem a předsedou Národní fronty. Klement Gottwald je označován za organizátora převratu v únoru 1948, když z vlády Národní fronty podali všichni nekomunističtí ministři demisi. Gottwald se od okamžiku přijetí jejich demise chopil moci, tato chvíle je označována jako počátek totalitního komunistického režimu. Gottwald měl najednou neomezenou moc. Počal tedy v Československu nastolovat stalinský model diktatury. *„...V zemi začali rozhodovat sovětští poradci. Ekonomice naordinovali 'ocelovou koncepci', prapříčinu budoucí hospodářské zaostalosti a ekologických katastrof. ...Jejich zájem se soustředil hlavně na bezpečnost, armádu, prokuraturu, soudy... Na základě zákona na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1984 Sb. Bylo vyneseno přes 230 rozsudků smrti a 100 000 občanů bylo odsouzeno k mnohaletým trestům vězení. Bez soudů bylo během pěti let deportováno do táborů nucených prací na 80 000 osob...*"[10]

V červnu roku 1948 byl Klement Gottwald zvolen prezidentem. Uzavřel se ale do izolace na Pražském hradě, odpoutal se od veřejnosti i od vlastní

---

[8] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 19
[9] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 22
[10] CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I. díl.* Praha: Libri, 1998, str. 178

strany, začal být paranoidní, propadl alkoholu.[11] Obával se zejména J. V. Stalina, proto se plně podřizoval jeho požadavkům a požadavkům sovětských poradců. Když se v Československu rozjely tzv. politické procesy, opustil i své nejvěrnější spolustraníky (mezi ně patřil Rudolf Slánský), kterých se nezastal, jen aby nepadlo podezření z protistátní činnosti i na něj. Přesto se v tomto období stal Gottwald uctívaným prezidentem, strana plně rozvinula kult Gottwaldovy osobnosti, který přetrval i po jeho smrti.

2.2 Smrt Klementa Gottwalda

Klement Gottwald v březnu 1953 sledoval zhoršující se zdravotní Stalinův stav. Když pak 5. března Stalin zemřel, letěl i přes varování svých lékařů do Moskvy na jeho pohřeb. Gottwald v chladném počasí absolvoval celý okázalý obřad. Po návratu do Prahy se jeho zdravotní stav náhle zhoršil.

14. března se ve všech sledovaných denících objevuje „Zpráva o onemocnění presidenta republiky soudruha Klementa Gottwalda", která informuje o tom, že Klement Gottwald onemocněl 12. března prudkým zánětem plic. Zdravotní stav prezidenta se 14. března v 9 hodin dopoledne zhoršil natolik, že o dvě hodiny později zemřel. Jako příčinu smrti určil tým českých a sovětských lékařů vnitřní krvácení, které vedlo k selhání srdečně cévní soustavy. *„...Mnozí pochybovali o tom, že šlo o přirozenou smrt – někteří mínili, že Gottwald byl v Moskvě zavražděn, podle názoru jiných byla presidentova smrt dílem Slánského bandy, která se tak mstila za smrt svého vůdce..."* [12] Zda prezidentův náhlý skon nějak ovlivnila jeho dlouholetá venerická choroba nebo závislost na alkoholu, také nebylo nijak prokázáno. Ještě téhož dne se zpráva o Gottwaldově smrti rozletěla do celého světa. V Československu novinu ohlašoval rozhlas. Následující den o úmrtí píší všechny noviny.

[11] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 54
[12] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 70

2.2.1 Noviny 15. března - den po Gottwaldově smrti

15. března nepíší všechny sledované deníky o ničem jiném, než je úmrtí prezidenta republiky.

Titulní stránky Rudého práva, Mladé fronty i Svobodného slova vypadají prakticky stejně. Zcela se změnilo zavedené rozvržení titulní strany.[13] Na prvních stránkách deníků se objevuje fotografie Klementa Gottwalda v černém rámečku, ve Svobodném slově a Rudém právu následuje oznámení: ...*„Ústřední výbor komunistické strany Československa, vláda republiky Československé a Ústřední akční výbor Národní fronty oznamují v nejhlubším zármutku straně a všemu československému lidu, že dne 14. března 1953 v 11 hodin ráno zesnul po krátké těžké nemoci president Československé republiky, předseda Komunistické strany Československa soudruh Klement Gottwald.“*[14]

Obsah dalších stránek všech sledovaných deníků je téměř totožný. Rudé právo, Svobodné slovo i Mladá fronta otiskly prohlášení Ústředního výboru Komunistické strany Československa, vlády ČSR a Ústředního akčního výboru Národní fronty s názvem „Všemu pracujícímu lidu“, které bývá v následujících dnech často citováno. V prohlášení se například píše:

„...Nadešly těžké, přetěžké hodiny pro československý lid. Krátce po úmrtí velikého Stalina stíhá jej nové, nesmírné neštěstí. Odešel milovaný vůdce našeho pracujícího lidu, náš nejlepší a nejvěrnější žák Lenina a Stalina, pravý otec lidové demokratické vlasti. ...

... Soudružky a soudruzi, drazí bratři a sestry!

Veliká, nezměrná a nenahraditelná je ztráta, kterou náš lid utrpěl. Avšak v nedávných dnech zdůrazňoval nám soudruh Gottwald, že, jak tomu učil veliký Stalin, nesmíme ani v nejtěžších chvílích klesat na duchu a ztrácet se zřetele své veliké úkoly a cíle.

Takoví musíme být nyní všichni. Nesmí být slabosti a zmatku v našich řadách.

Semkněme se všichni ještě pevněji kolem Ústředního výboru naší komunistické strany a kolem naší vlády Národní fronty! Nechť je žulová v této těžké době

---

[13] Viz příloha č. 1

[14] *Rudé právo*. 15. 3. 1953, roč. 33, č. 74, s. 1

jednota našeho lidu! Půjdeme dále vpřed, ještě odhodlaněji a ještě obětavěji leninsko-stalinskou cestou, kterou nám ukázal soudruh Gottwald!

Ještě blíže se přimkněme ke své opoře a vzoru, velikému Sovětskému svazu a jeho slavné Komunistické straně!

Zvýšíme svoji ostražitost a bdělost a rozdrtíme každého, kdo by se pokoušel narušit jednotu naší strany a naší československé Národní fronty pracujícího lidu a venkova!

S novou mocnou energií budeme pracovat na svých budovatelských úkolech. Nazvali jsme svou první pětiletku Gottwaldovou pětiletkou: vynaložíme všechny síly, abychom je splnili tak, jak on žádal, vynaložíme všechny síly k vybudování socialismu v naší vlasti, vynaložíme všechny síly k tomu, abychom ještě účinněji mařili zločinné plány válečných štváčů a vybudovali naši vlast v nezdolnou pevnost světové fronty míru, vedené Sovětským svazem!..."[15]

Prohlášení shrnuje stručně Gottwaldův odkaz, tak jak ho interpretovala strana – tedy neklesat na duchu, semknout se kolem strany a vlády, zachovat jednotu lidu, pracovat na budování socialismu a na splnění Gottwaldovy pětiletky, zachovat věrnost Sovětskému svazu. To měl podle vedení strany splnit každý správný komunista. Mnoho lidí si tento odkaz vzalo za svůj. V následujících dnech se k němu začali lidé veřejně hlásit.

2.2.2 Projevy soustrasti

15. března všechny sledované deníky otiskly agenturní zprávy, ve kterých se podrobně popisoval průběh Gottwaldovy nemoci. Čtenáři se dozvěděli i ty největší detaily, jako byl například počet dechů za minutu nebo v jakých intervalech se pohyboval prezidentův tep. Stejně podrobně popisuje zpráva z následujícího dne příčiny smrti Klementa Gottwalda. Deníky též informují prostřednictvím „Zprávy o mimořádné schůzi předsednictva ÚV Komunistické strany Československa", že v Československu se vyhlašuje státní smutek.

Noviny věnují velký prostor soustrastným telegramům, které do Československa docházely skutečně z celého světa. Soustrastné dopisy zasílali vedení strany obyčejní lidé – dělníci, rolníci, ale i inteligence – vědci, umělci.

[15] Všemu pracujícímu lidu. *Rudé právo*. 15. 3. 1953, roč. 33, č. 74 , s. 2

Telegramy zasílaly všemožné domácí i zahraniční organizace - od politických stran až po svaz žen. Ze zahraničí chodily telegramy od politických představitelů států celého světa, též od umělců a obyčejných lidí, které smrt Klementa Gottwalda nějakým způsobem zasáhla. Text takových dopisů si býval mnohdy podobný.

Pokud pocházel telegram ze zahraničí, vždy píšící vyjadřovali smutek nad úmrtím Gottwalda a zároveň uznávali, že Gottwald byl v dějinách Československa výjimečnou osobou (vždy v pozitivním smyslu slova):

„...Polská sjednocená dělnická strana a všechen polský lid přijaly s hlubokým zármutkem bolestnou zprávu o úmrtí soudruha Klementa Gottwalda, předsedy Komunistické strany Československa, vůdce bratrského československého lidu, věrného žáka Lenina a Stalina.

V těchto tak těžkých chvílích pro vaši stranu a pro československý lid vyjadřujeme Vám jménem Polské sjednocené dělnické strany a jménem všeho polského lidu svou hlubokou účast a bratrskou solidaritu a ujišťujeme Vás, drazí soudruzi, že dělníci naší země zachovají na věky ve svých srdcích památku statečného a neohroženého bojovníka za práva lidu, nezlomného kormidelníka lidově demokratického Československa, oddaného přítele lidového Polska.

Semknuto kolem velkého a neporazitelného Sovětského svazu a jeho hrdinné komunistické strany, ještě více upevníme pouta přátelství a spolupráce s bratrským československým lidem, ještě pevněji sevřeme své řady v mocném táboře míru a socialismu. ...“[16]

Tu samou strukturu měly telegramy z Československa, ve kterých se kromě toho slibovalo naplnění odkazu – semknutí se kolem strany a Sovětského svazu a naplnění Gottwaldovy pětiletky:

„...Vážení soudruzi, s nezměrným žalem v srdcích vyslovujeme vám jménem předsednictva Československé strany socialistické hlubokou soustrast nad úmrtím předsedy Komunistické strany Československa, našeho milovaného a nezapomenutelného presidenta Republiky Klementa Gottwalda.

...Těžká ztráta postihla oba naše národy, všechen náš lid. A v těchto přesmutných dnech, které všichni prožíváme, slibujeme komunistické straně Československa, dělnické třídě a všemu našemu lidu, sdruženému v pevné

[16] Soustrastný telegram předsedy Rady ministrů Polské republiky Boleslawa Bieruta. *Mladá fronta*. 15. 3 1953, roč. 9, č. 64, s.4

jednotě Národní fronty Čechů a Slováků, že věrně poneseme památku presidenta republiky Klementa Gottwalda ve svých srdcích.

Slibujeme, že pevně semknuti kolem Komunistické strany Československa a za jejího vedení budeme vždy neochvějně plnit a hájit veliký odkaz presidenta republiky Klementa Gottwalda, budovat socialismus v naší drahé vlasti ve věrném přátelství se Sovětským svazem. ...“[17]

Všechny noviny otiskly 15. března rozsáhlý životopis Klementa Gottwalda. V Rudém právu a Mladé frontě se text věnuje nejdůležitějším momentům politikova života. Texty prezentují Klementa Gottwalda jako *„drahého otce a učitele nás všech, milovaného praporečníka naši komunistické strany, nejpřednějšího bojovníka za socialismus v naší vlasti, velkého strůjce všech našich slavných vítězství. ...“*[18] nebo *„...nejlepšího Leninova a Stalinova žáka, pevného bolševického kormidelníka, strážce čistoty strany...“*[19]

Životopisy jsou v Rudém právu a Mladé frontě psány propagandisticky, vnucují čtenáři bolševickou ideologii, jsou patetické, zdůrazňují politickou uvědomělost Gottwalda, přeceňují jeho historické zásluhy. Ve Svobodném slově bychom také našli životopis Klementa Gottwalda, avšak text není psán tak pateticky, neužívá okázalých přívlastků, více se věnuje faktům. To ale nic nemění na tom, že všechny životopisy jsou oslavou Gottwaldovy osoby, která se stala symbolem státu a stranické ideologie a jistým způsobem i symbolem doby.

2.2.3 Československo ve dnech následujících po smrti Gottwalda

Od 16. března se v novinách masivně objevují články oslavující osobu, myšlenky a odkaz Klementa Gottwalda. Jeho osobě se věnují úvodníky ve všech novinách. Takové texty obsahují většinou vyjádření nesmírného smutku nad úmrtím Gottwalda, oslavují Klementa Gottwalda: *„... Veliký a slavný je vzor našeho učitele a vůdce soudruha Klementa Gottwalda. Není větší cti pro komunistu, než pracovat tak, aby se co nejvíce přiblížil jeho světlému*

[17] Soustrastné projevy Československé strany socialistické. *Svobodné slovo*. 15. 3. 1953, roč. 9, č. 63, s. 3
[18] Život a dílo Klementa Gottwalda. *Rudé právo*. 15. 3. 1953, roč. 33, č. 74, s. 5
[19] Život a dílo Klementa Gottwalda. *Mladá fronta*. 15. 3. 1953, roč. 9, č. 64, s. 4

nezapomenutelnému příkladu...."[20] Úvodníky vyzdvihují, o co všechno se Gottwald zasloužil: „*...Veliké práci soudruha Gottwalda jeho nezměrné energii a úsilí vděčíme za to, že je naše vlast svobodná, silná a pevně stojí v táboře míru...*"[21], připomínají jeho poslední veřejně vyřčená slova: „*...Je si třeba v tyto dny uvědomit nutnost ještě těsnějšího přimknutí se naší republiky k Sovětskému svazu, našemu osvoboditeli. ...Ani na okamžik nesmíme zapomínat na plnění našich budovatelských úkolů...*"[22]. Úvodní sloupky popisují historické okamžiky z prezidentova života – nejčastěji vzpomínají na boj za bolševizaci strany na konci 20. let, dále období působení v Moskvě nebo rok 1948, kdy se Gottwald a komunisté zmocnili vlády v Československu. Texty slibují naplnění Gottwaldova a Stalinova odkazu: „*...Je naší velikou a čestnou povinností ve velkém díle Klementa Gottwalda pokračovat a pokračovat v něm v jeho vlastním duchu. Neboť odešel-li on z našich řad, jeho duch mezi námi zůstává. Osud mu vyrazil zbraň z ruky uprostřed boje. My ji zvedáme a s jeho známým heslem 'Vpřed, zpátky ni krok' budeme v jeho boji pokračovat. ...*"[23]

Jedním ze způsobů jak demonstrativně projevit svou loajalitu a věrnost režimu bylo napsat dopis, který pak otiskly v novinách. Do redakcí začínají chodit dopisy od lidí z Československa i ze zahraničí. Píší veřejné osoby, umělci i obyčejní dělníci a družstevníci. Lidé se v dopisech vyznávají ze svého obdivu k zemřelému Gottwaldovi. Projevují smutek, slibují naplnění jeho odkazu. Popisují, jak se o smrti Klementa Gottwalda dozvěděli. Veřejně prohlašují, že splní Gottwaldovu pětiletku. Vzpomínají, jak se osobně setkali s prezidentem. Podobné dopisy chodí do redakcí i ze zahraničí.

V novinách se také objevuje zpravodajství z Prahy a z ostatních míst Československa. Články popisují, jak to po úmrtí prezidenta v republice vypadá. Ve všech novinách se dozvídáme, jak lidé z různých koutů země prožívají tuto smutnou událost. Po celé republice se konají ve školách, na náměstích, v továrnách i jinde smuteční shromáždění. Na nich se čte prohlášení „Všemu pracujícímu lidu" nebo se diskutuje o odkazu Klementa Gottwalda, hodnotí se jeho dílo, uctívá se jeho památka. Ulice jsou zahaleny do smuteční výzdoby – na domech visí černé prapory, ve výlohách se objevují fotografie Klementa

[20] Soudruh Klement Gottwald – Vůdce naší strany. *Rudé právo*. 17. 3. 1953, roč. 33, č. 76, s. 1
[21] Bude vždy s námi. *Mladá fronta*. 19. 3. 1953, roč. 9, č. 68, s. 1
[22] Smrt Klementa Gottwalda nás vede vpřed! *Mladá fronta*. 16. 3. 1953, roč. 9, č. 66, s. 1
[23] Gottwaldovsky vpřed. *Svobodné slovo*. 18. 3. 1953, roč. 9, č. 66, s. 2

Gottwalda v černém rámu, *„...Tramvaje jezdí pod znamením smutku. Smuteční praporky se objevují i na osobních vozech. ...“*[24] Na úřadech ve školách i v továrnách se staví symbolické katafalky, u nichž stojí čestné stráže. Lidé pokládají k bustám Gottwalda věnce, drží chvíle ticha, na znamení smutku houkají sirény. V továrnách se zastavují stroje, dělníci přestávají pracovat.

Například v Rudém právu se píše, jak v plzeňských závodech lidé napjatě poslouchali rozhlas, když se dozvěděli onu smutnou novinu, sešli se všichni pracující po konci směny, vyvěsili na nástěnku obrázky z Gottwaldova života a společně uctili jeho památku *„...Plakaly mámy – dělnice, slzy se draly do očí mužů: Zdálo se, že se v té chvíli zastavil v Závodech V. I. Lenina čas. Avšak komunisté si první uvědomili, že nesmějí ani v této přetěžké chvíli klesat na duchu, propadat zoufalství. ...“*[25] Po chvílích smutku se stroje v továrnách po celé republice opět rozjedou a lidé pracují ještě pilněji, aby splnili Gottwaldův odkaz, provolávají sliby ke splnění pětiletky, zavazují se k plnění plánu, nastupují do dobrovolných gottwaldovských směn. Splnění odkazu si vzali za svůj i pionýři, o jejich slibech informuje Mladá fronta: *„...´Soudruh Gottwald říkal, že se máme dobře učit. Proto slibuji, že si své dvě dvojky polepším, abych měla samé jedničky,´ prohlásila pionýrka Jitka Sýkorová. Hlásili se i ostatní. Pionýrka Jana Havelková si chce zlepšit známku v psaní z dvojky na jednotku, ... Pionýr Luděk Vobořil se rozhodl, že do 1. máje sebere jeden metrický cent železa, pionýři Linek a Zajíc odevzdají do konce roku dva kilogramy léčivých bylin. ...“*[26] Do Prahy se sjíždějí městské a závodní delegace, aby uctily památku Klementa Gottwalda osobně. Lidé mají možnost projevit svůj smutek též zápisem do smutečních archů, ty se hromadně podepisují nejen v Praze na ÚV KSČ, ale i na úřadech, ve školách i v závodech po celé republice. Všechny noviny otiskly též reportáž z rodných Dědic.

---

[24] Praha ve dnech národního smutku. *Svobodné slovo*. 16. 3. 1953, roč. 9, č. 64, s. 4
[25] V žulové jednotě dovrší náš lid dílo soudruha Gottwalda. *Rudé právo*. 16. 3. 1953, roč. 33, č. 75, s. 3
[26] Za čest jména své školy. *Mladá fronta*. 19. 3. 1953, roč. 9, č. 68, s. 3

2.2.4 Ve Španělském sále

Od 16. března bylo tělo Klementa Gottwalda vystaveno ve Španělském sále Pražského hradu.[27] Každý, kdo chtěl, mohl se osobně s mrtvým prezidentem rozloučit. O vystavení Gottwaldova těla informovalo 16. března Rudé právo a Mladá fronta. Čtenáři se ze „Zprávy komise pro organisaci pohřbu prezidenta republiky a předsedy KSČ Klementa Gottwalda" dozvěděli, kdy mohou naposledy vzdát Gottwaldovi úctu.

Ve všech denících se čtenáři mohli podrobně dočíst, jak to ve dnech od 16. března do dne Gottwaldova pohřbu – tedy 19. března – na místě vypadalo: *„...Na vysokém katafalku, mezi rudými karafiáty a zelení, oblečen v uniformu vrchního velitele československé branné moci, spočívá v rakvi ten, jehož ztráta je pro československý lid nejbolestnější – soudruh Klement Gottwald. Z klidné, smrtí nezměněné tváře vyzařuje i nyní pevnost, jistota a důvěra ve zdar započatého díla. ...*"[28]

Ještě než se sál otevřel veřejnosti, rozloučila se s Klementem Gottwaldem jeho manželka Marta Gottwaldová, dcera Marta Gottwaldová-Čepičková a Gottwaldův zeť, náměstek předsedy vlády a ministr národní obrany Alexej Čepička. Rodina položila k rakvi zemřelého věnce. Poté ke katafalku přišli členové předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Československa a členové předsednictva vlády – Antonín Zápotocký (předseda vlády), Viliam Široký (náměstek předsedy vlády), Jaromír Dolanský (náměstek předsedy vlády), Karol Bacílek (ministr národní bezpečnosti), Alexej Čepička, Václav Kopecký, Antonín Novotný, Zdeněk Fierlinger a další. Ke katafalku přišel sovětský velvyslanec A. J. Bogomolov. Poté se u rakve vystřídala delegace čínského velvyslanectví a další zástupci ostatních spřátelených zemí (Rumunska, Bulharska, Německé demokratické republiky, Maďarska, Korejské lidově demokratické republiky, Albánské lidové republiky). U rakve se musely objevit i delegace různých spřátelených organizací jako např. Československého svazu mládeže, Svazu československo-sovětského

---

[27] Viz příloha č. 2
[28] Československý lid se loučí s Klementem Gottwaldem. *Rudé právo*. 17. 3. 1953, roč. 33, č. 76, s. 1

přátelství atd. U rakve uctil památku Gottwalda každý, kdo byl loajální k režimu. Někteří pak také stáli čestnou stráž u prezidentovy rakve.

Když se sál otevřel pro veřejnost začala dovnitř proudit nekonečná řada obyčejných lidí. *„ ...Krok za krokem přicházejí do Španělského sálu další a další dělníci z továren, rolníci z jednotných zemědělských družstev, pracovníci strojních a traktorových stanic, studenti, příslušníci inteligence, mladí i staří, aby alespoň ještě na chvíli naposledy spatřili drahou jim tvář.“*[29] A tak tomu bylo po následující čtyři dny až do Gottwaldova pohřbu. V novinách se každý den objevují podrobné informace o tom, kdo se ve Španělském sále objevil, kdo naposledy uctil prezidentovu památku, kdo stál u rakve čestnou stráž, kdo k rakvi položil věnec. Novináři si všímají jak oficiálních delegací, tak obyčejných lidí, které často podrobně a barvitě popisují: *„...Malá drobná stařenka ve vesnickém šátku klade ke katafalku bílé prosté kvítky. Bílé kytičky září na rudých věncích jako na své louce v jarním slunci. ...Jde slepec, lidé jej vedou. Jeho bolestí zbrázděná tvář obrací se ke katafalku. Nevidomé oči snad nikdy neviděly laskavou tvář našeho učitele. Teď však pláčí, pláčí, poněvadž odešel člověk, který každého naučil důstojně žít. ...“*[30]

U rakve se, než byl Gottwald 19. března pohřben, vystřídalo mnoho delegací. Zvláště o těch zahraničních tisk podrobně informoval. Noviny sledovaly příjezdy zahraničních delegací. Zprávy informují vždy o tom, kteří zástupci jakého státu přijeli, kteří českoslovenští funkcionáři je přivítali a jak vypadal uvítací ceremoniál. Do Československa dorazila delegace ze Sovětského svazu, kterou vedl první náměstek předsedy Rady ministrů a ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu N. A. Bulganin. Přijeli i zástupci Čínské lidové republiky, Polské lidové republiky. Delegace přijela též z Maďarska, Vietnamu, Mongolska, Albánie, Bulharska, Německé demokratické republiky a z dalších spřátelených zemí. Noviny dále informují o programu státních delegací. Ty se všechny postupně vystřídaly u rakve ve Španělském sále. Deníky popisují, kdo u rakve položil věnec, kdo stál čestnou stráž, popřípadě informují o dalším programu delegací.

---

[29] Desetitisíce našich pracujících vzdávají poctu nejvyššímu bojovníku za štěstí našeho lidu. *Mladá fronta*. 17. 3. 1953, roč. 9, č. 66, s. 3

[30] OBORSKÝ, St. Lid se skláni před svým učitelem. *Rudé právo*. 19. 3. 1953, roč. 33, č. 78, s. 2

2.2.5 Zahraniční zpravodajství a umělecké texty

Podle zpráv v tisku smutek ze smrti Klementa Gottwalda nezasáhl jen Československo, ale i mnoho dalších států. O tom, jak lidé z celého světa prožívali smrt Klementa Gottwalda, informovalo ve všech denících zpravodajství ze zahraničí. Články v médiích vyvolávají dojem, že celý pokrokový svět sdílí s Československem velký smutek. V krátkých zprávách se čtenáři dočetli, že obyčejní lidé i oficiální delegace přicházeli vyjádřit soustrast na zastupitelské úřady, které Československo mělo po celém světě. Na velvyslanectví a vyslanectví lidé zasílali soustrastné telegramy, noviny zveřejňovaly i jejich znění, lidé se zapisovali do smutečních archů. Pokud v zahraničí vyšel v tisku nějaký článek o Gottwaldově úmrtí, noviny o tom také informovaly, popřípadě článek otiskly, vždy šlo ale pouze o pozitivní fakta. Mladá fronta, Svobodné slovo i Rudé právo popisovaly i to, jak lidé v zahraničí prožívají smutek. V socialistických zemích lidé pořádali smuteční shromáždění, projevovali solidaritu. Státní budovy byly smutečně vyzdobeny, vlajky visely na půl žerdi. Na den Gottwaldova pohřbu vyhlásili v SSSR, Maďarsku, Rumunsku, Bulharsku, NDR a Albánii den smutku.

Smrt Gottwalda inspirovala i mnoho umělců. V novinách se objevují umělecké texty týkající se smrti a odkazu Klementa Gottwalda. K tématu se vyjádřili např. Jan Drda, Marie Majerová, Vladimír Mináč a jiní. Texty jsou plné metafor, oslavují prezidentovu osobu, obsahují osobní vzpomínky, popisují dny smutku. Kromě toho se v novinách objevují i básně. Noviny uveřejňují básně Vítězslava Nezvala, Marie Pujmanové, Ivana Skály a dalších. K tématu píší verše nejen básníci, ale i obyčejní lidé. Ve všech textech autoři oslavují Klementa Gottwalda, připomínají jeho odkaz a slibují jeho naplnění. Za všechny básně uvádím úryvek textu Vítězslava Nezvala:

„Nad rakví soudruha Klementa Gottwalda

Můj lide, jeho hlas už nezazní nám z Hradu,
Můj lide, jeho hlas už nepotěší nás,
Už víckrát, soudruzi, nedá nám dobrou radu,
Už nepřinese nám vícekrát z Moskvy vzkaz.

...

Ne, člověk nevěří, ne, člověk nechce věřit,
Už druhé neštěstí, ach, jak krutý rok!
Co říci nad ztrátou, která se nedá změřit,
Než jeho ´Kupředu, zpátky ni krok!´

...

Soudruzi, ačkoliv nás stihla krutá rána,
ačkoliv ztratili jsme svého předsedu,
dnes, ač již bez něho, se chystá jeho strana
pod jeho praporem kupředu, kupředu!

...

Ač černé prapory se vznesly do azuru,
Ač všichni pláčeme, ač truchlí celá zem,
On říká: Soudruzi, čest práci, hlavu vzhůru!
Vy jste to rozkázal, my rozkaz provedem!"[31]

Ve dnech po smrti Klementa Gottwalda si prostřednictvím tisku mají lidé připomenout jeho slova, na stránkách všech sledovaných deníků se objevují úryvky z jeho projevů. Texty mají za úkol zdůraznit, co všechno prezident československý lid učil. Některé úryvky byly seřazeny tematicky (např. co řekl Gottwald o mládeži, o hospodářství apod.).

2.3 Pohřeb Klementa Gottwalda

O průběhu pohřbu všechny deníky informují 18. března krátkou agenturní „Zprávou o pohřbu presidenta republiky a předsedy Komunistické strany Československa Klementa Gottwalda", která říká, že pohřeb začne 19. března ve 13. hodin na Pražském hradě. Odtud půjde smuteční průvod na Letenskou pláň, pak na Václavské náměstí a obřad bude zakončen na Vítkově, kde bude tělo prezidenta uloženo do Národního památníku. Zpráva také říká, že *„...Účast*

[31] NEZVAL, Vítězslav. Nad rakví soudruha Klementa Gottwalda. *Rudé právo*. 15. 3. 1953, roč. 33, č. 74, s. 4

pražského obyvatelstva bude organisována ve špalírech podél cesty smutečního průvodu až na Václavské náměstí..."[32]

19. března, tedy v den konání pohřbu, uveřejňuje Rudé právo článek s názvem „Dnes se rozloučí náš lid se soudruhem Klementem Gottwaldem". Zpráva popisuje, jak proběhne obřad.

O samotném pohřbu pak noviny informují až 20. března, tedy den po jeho konání. Obsah všech deníků se v mnohém naprosto shoduje. Všechny velmi podrobně informují o průběhu obřadu. V tisku se objevuje několik různě dlouhých a podle toho i podrobných reportáží ze smutečního ceremoniálu. Nejstručnější byla zpráva, která se objevila na první straně v Rudém právu. Ta informovala o pohřbu takto:

„Ve čtvrtek 19. března rozloučil se československý lid s presidentem republiky a předsedou Komunistické strany Československa soudruhem Klementem Gottwaldem.

Ve 13 hodin, kdy nad celou republikou se rozezněly sirény závodů, lokomotiv a lodí, zahájil ve Španělském sále na pražském Hradě smuteční akt náměstek předsedy vlády, člen politického sekretariátu ÚV KSČ Viliam Široký.

Rakev s tělem Klementa Gottwalda byla pak uložena na dělovou lafetu a smuteční průvod nastoupil pochod Prahou.

Na Letenské pláni vzdaly poslední poctu svému vrchnímu veliteli útvary československých ozbrojených sil.

Z pražského Hradu až na Václavské náměstí doprovázely svého milovaného vůdce na jeho poslední cestě nepřehledné zástupy našeho pracujícího lidu.

V 17 hodin se lafeta zastavila před Národním museem. Rakev s tělem soudruha Gottwalda byla snesena na katafalk. Na tribuně před Národním museem zaujali místa smuteční hosté. Za československý lid rozloučil se s Klementem Gottwaldem předseda vlády Antonín Zápotocký, za ÚV KSSS a vládu Sovětského svazu první náměstek předsedy Rady ministrů a ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu N. A. Bulganin.

Smuteční slavnost uzavřely tóny československé a sovětské hymny, do jejichž zvuků hřměly dělostřelecké salvy.

---

[32] Zpráva o pohřbu presidenta republiky a předsedy Komunistické strany Československa Klementa Gottwalda. *Rudé právo*. 18. 3. 1953, roč. 33, č. 77, s. 1

Když se nad Prahou snesl březnový večer, rakev s tělem soudruha Gottwalda byla přenesena na motolafetu a nastoupila poslední cestu na horu Vítkov, kde byla uložena v Národním památníku."[33]

Na dalších stránkách Rudého práva se objevují tři reportáže, které mají různou délku. Velmi podrobně se rozepisují o tom, co se přesně během obřadu dělo, věnují se detailům. Téměř stejně o události informují i ostatní sledovaná periodika. Ve všech třech se dokonce objevuje totožný agenturní text, vždy však pod jiným titulkem.

Kromě reportáže z pohřbu se všechny deníky 20. března shodují i v otištění projevů představitelů států, kteří během obřadu promluvili. Čtenáři si, pokud projevy neslyšeli v rozhlase, mohli přečíst celé jejich znění. Otištěn byl projev Viliama Širokého, Antonína Zápotockého i projev N. A. Bulganina. Řečníci oslavovali Klementa Gottwalda jako *„věrného Stalinova spolubojovníka, vůdce pracujícího lidu Československa, velikého státníka, odvážného bojovníka za štěstí lidstva, zakladatele československého lidově demokratického státu"* apod. Zmínili Gottwaldovy činy a myšlenky. Znovu definovali Gottwaldův odkaz: *„...Plnit odkaz soudruha Gottwalda - to znamená nadále upevňovat náš stát, pevně zakotvený v srdcích pracujícího lidu, zvýšit jeho bezpečnost a obranyschopnost. To znamená střežit jednotu lidu a dále utužovat Národní frontu všech pracujících měst a vesnic Československa. To znamená ještě pevněji se semknout kolem vedoucí síly naší země, kolem Komunistické strany a rozdrtit každého, kdo by chtěl oslabit jednotu strany a lidu. To znamená ještě těsněji se přimknout k naší opoře a vzoru Sovětskému svazu a ke straně Lenina a Stalina. To znamená upevňovat přátelství a spolupráci s velkou Čínou, se zeměmi lidové demokracie a se všemi silami světového tábora míru. To znamená ještě houževnatěji a ještě odpovědněji pracovat na výstavbě socialismu v naší vlasti. ..."*[34] A vyzývali k jeho plnění: *„...Dokažme celému světu, že brázda, kterou vyoral starostlivý hospodář na národa roli dědičné, nezůstane jeho náhlým odchodem nedokončena a opuštěna..."*[35]

---

[33] Pohřeb soudruha Klementa Gottwalda. *Rudé právo*. 20. 3. 1953, roč. 33, č. 79, s. 1

[34] Projev náměstka předsedy vlády Viliama Širokého. *Mladá fronta*. 20. 3. 1953, roč. 9, č. 69, s. 3

[35] Projev předsedy vlády Antonína Zápotockého na smuteční tryzně. *Mladá fronta*. 20. 3. 1953, roč. 9, č. 69, s. 2

Mimo otištěných projevů a podrobného zpravodajství z pohřbu se v novinách den po Gottwaldově pohřbu objevují i informace o tom, co se dělo 19. března na různých místech Československa. Rudé právo o dění v republice informuje na straně 5 články „Gottwaldův odkaz splníme činy" a „Československý lid ve chvílích loučení". Text popisuje, jak lidé v Brně, Pardubicích, Liberci a dalších městech prožívali Gottwaldův pohřeb. Konala se smuteční shromáždění, hromadně se poslouchal rozhlasový přenos z pohřbu, u symbolických katafalků lidé pokládali věnce, stáli zde čestné stráže. Přesně ve třináct hodin se zastavila práce a na pět minut se rozezněly sirény. Na smutečních shromážděních lidé uctívali památku zesnulého a slibovali splnění jeho odkazu. Lidé se zavazovali k účasti na mimořádných směnách i ke splnění plánu Gottwaldovy pětiletky. Podobné informace přináší i Mladá fronta v článku „Čtvrteční odpoledne v zemi Klementa Gottwalda" (strana 6) a Svobodné slovo (strana 4) v článku „Pracující lid uctil památku Klementa Gottwalda".

Čtenář se v denících 20. března též dověděl, jak to v den pohřbu vypadalo v zahraničí. Prostor je věnován i dalším smutečním telegramům.

Následující dny již nejsou noviny celé věnovány jen jednomu tématu – smrti Klementa Gottwalda, nýbrž začínají se věnovat i jiným událostem, jako např. zvolení prezidenta a předsedy vlády, sledují i dění v zahraničí. Nicméně stále se zde objevují články věnované osobě Klementa Gottwalda, ve kterých se píše o jeho životě, jeho myšlenkách, jeho odkazu... Tisk též informuje o nových slibech pracujících, kteří chtějí naplnit Gottwaldův odkaz, popřípadě informuje, kdo a jak sliby plní. Kromě toho se noviny věnují podrobně i odjezdu zahraničních delegací, které se zúčastnily Gottwaldova pohřbu.

2.4 Změny ve vydávání sledovaných periodik

Je nutno říci, že tak významná událost, jakou byla smrt Gottwalda, zásadně ovlivnila obsah tehdejšího tisku. Můžeme říci, že jeho obsah se zaměřil výhradně na informace týkající se této události. Rudé právo, ústřední orgán Komunistické strany Československa, vycházelo každý den a mělo vždy více stran než obvykle, kdy se vydávalo Rudé právo se čtyřmi stranami. Počet stran ve vydání se v období Gottwaldovy smrti měnil. 15. a 16. března

obsahovalo Rudé právo šest stran. Od 17. do 19. mělo Rudé právo osm stran. 20. března pak opět šest stran. Poté, co se Rudé právo začalo věnovat i méně významným tématům, tedy od 21. března, vrátil se počet stran zpět na obvyklé čtyři.

Mladá fronta v období smrti a pohřbu Klementa Gottwalda vycházela každý den. Počet stran ve vydání se v období od 15. do 21. března ustálil na šesti, i když obvykle se ve všední dny pohyboval mezi čtyřmi a šesti, v neděli vycházelo zvláštní vydání o osmi stranách. Po 21. březnu se Mladá fronta opět vrátila k normálnímu systému vydávání.

Svobodné slovo vycházelo obvykle od úterý do neděle (v pondělí nevycházelo). Od úterý do soboty mělo vydání čtyři strany, v neděli mívalo vydání obvykle osm až deset stran. Nedělní Svobodné slovo z 15. března nemělo osm stran, ale jen čtyři, avšak všechny stránky se věnovaly jenom jednomu tématu – smrti Klementa Gottwalda. Následující den, tedy v pondělí 16. března, navzdory tomu, že Svobodné slovo v pondělí obvykle nevycházelo, list kvůli této významné události vyšel. Od 15. března do 19. března obsahovalo vydání obvyklé čtyři strany. Den po pohřbu Gottwalda (20. března) vyšlo vydání o šesti stranách, které se výhradně věnuje pohřbu prezidenta. Od 21. března se Svobodné slovo znovu vrátilo k normálnímu vydání, což byly čtyři strany (v neděli osm až deset), přičemž v pondělí Svobodné slovo nevycházelo.

Všechny noviny věnovaly smrti Klementa Gottwalda značnou pozornost, vycházela mimořádná vydání, tisk informoval o této události velmi podrobně. Ve sledovaném období si žádná jiná událost nevysloužila takovou míru publicity. V období smrti a pohřbu Klementa Gottwalda v podstatě tisk nevěnoval prostor žádným jiným událostem.

3. Personální změny ve vrcholných státních i stranických funkcích po smrti Klementa Gottwalda

Po smrti Klementa Gottwalda došlo k zásadním změnám v personálním obsazení vedoucích stranických i státnických funkcí. Bylo třeba obsadit post prezidenta, který se smrtí Gottwalda uvolnil. Bylo nutné určit, kdo bude Gottwaldovým nástupcem ve vedení strany. Tento problém vyřešil politický

sekretariát ÚV KSČ rychle a bez větších problémů. O vládu státní i stranickou se podělili tři muži – Antonín Zápotocký, Viliam Široký a Antonín Novotný.

Antonín Zápotocký (před Gottwaldovou smrtí předseda vlády) přijal funkci prezidenta republiky. Viliam Široký se pak stal jeho nástupcem ve funkci předsedy vlády. Antonín Novotný byl pověřen vedením strany.

3.1 Zvolení Antonína Zápotockého prezidentem

O situaci před zvolením Antonína Zápotockého[36] současná literatura říká. Lidé se domnívali, že nový prezident už zvolen nebude, protože *„...úřad nebude obnoven a v čele státu vznikne kolektivní orgán, jaký v té době vládl v Sovětském svazu a v některých dalších socialistických zemích..."*[37] Jiní zase očekávali, že prezidentem bude zvolen někdo jiný. V úvahu připadali kromě Zápotockého i Viliam Široký, Alexej Čepička nebo Karol Bacílek. Nakonec se

---

[36] **Antonín Zápotocký** se narodil 19. prosince 1884 v Zákolanech do rodiny známého socialistické novináře a průkopníka českého dělnického hnutí Ladislava Zápotockého. Antonín Zápotocký se vyučil kameníkem. Od počátku století až do roku 1914, kdy se stal vojákem rakousko-uherské armády, působil jako funkcionář sociální demokracie.

Po vzniku samostatného Československa se v roce 1919 stal jedním ze zakladatelů tzv. marxistické levice v Československé sociálně demokratické straně.O rok později se účastnil II. kongresu Komunistické internacionály a v prosinci roku 1920 patřil k hlavním organizátorům generální stávky na Kladensku a pokusu o levicový puč. Za to šel pak na devět měsíců do vězení.

Od roku 1921 byl členem Komunistické strany Československa. V letech 1922 – 1925 zastával funkci generálního tajemníka strany. Od roku 1925 až do roku 1938 byl poslancem Národního shromáždění. I když od vzniku KSČ patřil k umírněnějšímu tzv. šmeralovskému křídlu strany, udržel se jako jediný zástupce tehdejšího vedení na vrcholu i po roce 1929, kdy Gottwald svrhl se svojí gardou tehdejší stranické vedení. Vůči Gottwaldově vedení si však Zápotocký zachoval určitý odstup, který mu jeho straničtí kolegové mnohokrát vyčítali, stejně jako jeho literární činnost (mezi jeho nejznámější díla patří Rudá záře nad Kladnem nebo Vstanou noví bojovníci).

Od počátku třicátých let působil Zápotocký v komunistických Rudých odborech. V roce 1932 se stal organizátorem mostecké stávky. Usiloval také o sjednocení československých odborů.

V roce 1938, než byla v prosinci Komunistická strana Československa rozpuštěna, reprezentoval dva měsíce spolu s Jaromírem Dolanským legální vedení strany. V dubnu následujícího roku se pokusil nelegálně přejít česko-polskou hranici, ale byl zatčen. Do února roku 1940 byl vězněn na Pankráci. Následujících pět let strávil v koncentračním táboře Sachsenhausen-Oranienburg.

Po válce byl pět let předsedou Ústřední rady odborů, stal se znovu poslancem Národního shromáždění a také členem předsednictva ÚV KSČ. Jako místopředseda vlády se podílel na přípravě února 1948. V červnu téhož roku se stal předsedou vlády, kterým byl až do smrti Klementa Gottwalda. V padesátých letech se podílel na přípravě politických procesů.

21. března 1953 byl Antonín Zápotocký zvolen prezidentem Československé republiky. Tuto funkci zastával až do své smrti v roce 1957. (KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004; CHURAŇ, Milan: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. II. díl.* Praha: Libri, 1998)

[37] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 188

ale tyto fámy nepotvrdily a prezidentem Československé republiky byl zvolen Antonín Zápotocký.

„Zvolení Zápotockého prezidentem republiky přivítala většina obyvatel (přesněji řečeno těch, kteří byli ochotni dát najevo svůj názor) kladně; většina ostatních jmen, jež připadala v úvahu, představovala více či méně skrytou hrozbu, kdežto Zápotocký se svou 'lidovostí' nabízel určité záruky, že poměry v zemi, už tak dost napjaté, se nebudou dál zhoršovat."[38] Avšak objevovaly se i hlasy, které s jeho zvolením nesouhlasily. *„Nejvážnější projevy nesouhlasu přicházely ze Slovenska nebo i od slovenských dělníků v českých zemích. Čekali volbu Širokého, ke které nedošlo, protože je Slovák. ...Kromě uvedených 'projevů reakce' se objevily i četné urážlivé výroky o novém prezidentovi, mnozí jejich autoři skončili ve vazbě a u soudu."*[39]

3.1.1 Zvolení Antonína Zápotockého ve sledovaných denících

Sledované deníky se od 21. března začínají zajímat o volbu nového prezidenta republiky. Ve všech listech se v tento den objevuje krátká zpráva, která říká: *„Národní shromáždění republiky Československé bylo svoláno ke schůzi na den 21. března 1953 na 12. hodinu do Vladislavského sálu na Hradě pražském, aby provedlo volbu presidenta republiky."*[40]

Následující den (22. března) Rudé právo, Mladá fronta i Svobodné slovo přinášejí detailní zpravodajství o volbě prezidenta republiky. Čtenáři se podrobně dověděli, jak k volbě došlo, kdo kandidáta navrhl, jak volba probíhala, co kdo řekl apod.

21. března proběhlo zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Ve všech novinách se objevuje stejná agenturní zpráva, která informuje o jeho průběhu:

„Dne 21. března 1953 konalo se na pražském hradě plenární zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, které projednalo opatření v řízení státu a strany, nutná vzhledem k úmrtí presidenta republiky a předsedy strany, soudruha Klementa Gottwalda.

---

[38] KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 188
[39] KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956.* Brno : Barrister & Principal, 2005, s. 67
[40] ČTK. Národní shromáždění dnes zvolí presidenta republiky. *Rude právo.* 21. 3. 1953, roč. 33, č. 80, s. 1

Ústřední výbor Komunistické strany Československa se usnesl:

1. *Navrhnout jako kandidáta na funkci presidenta Československé republiky soudruha Antonína Zápotockého.*
2. *Doporučit ústřednímu akčnímu výboru Národní fronty, aby soudruh Antonín Zápotocký byl kandidátem Komunistické strany Československa a obrozené Národní fronty.*
3. *Pověřit soudruha Širokého, aby návrh na zvolení soudruha Zápotockého presidentem republiky předložil jménem komunistické strany a obrozené Národní fronty Národnímu shromáždění.*
4. *Navrhnout novému presidentu republiky, aby jmenoval předsedou vlády soudruha Viliama Širokého, a to v nejbližších dnech po volbě.*
5. *Pověřit řízením práce sekretariátu Ústředního výboru Komunistické strany Československa soudruha Antonína Novotného a ponechat jej přitom ve funkci náměstka předsedy vlády.*

Usnesení, aby soudruh Antonín Zápotocký byl navržen jako kandidát na funkci presidenta Československé republiky, bylo přijato s naprostou jednomyslností plenem Ústředního výboru. Stejně tak jednomyslně byla schválena i další usnesení."[41]

Poté, co se Ústřední výbor jednomyslně shodl, že prezidentským kandidátem KSČ bude Antonín Zápotocký, přednesl tento návrh Viliam Široký na zasedání předsednictva Ústředního akčního výboru Národní fronty, kde byl, stejně jako další návrhy KSČ, tento návrh přijat s „nadšeným souhlasem".[42] O průběhu tohoto zasedání též informují totožnou agenturní zprávou všechny sledované deníky.

21. března ve dvanáct hodin začalo zasedání Národního shromáždění, kde poslanci zvolili nového prezidenta. Všechny sledované deníky podrobně o této schůzi informovaly. Čtenáři se dozvěděli, kdo všechno byl přítomen, jak to ve Vladislavském sále vypadalo a jak probíhala samotná volba prezidenta. Např. článek v Mladé frontě s názvem „Antonín Zápotocký jednomyslně zvolen presidentem Československé republiky" o schůzi informoval takto:

---

[41] ČTK. Zpráva o zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa. *Mladá fronta*. 22. 3. 1953, roč. 9, č. 71, s. 1

[42] ČTK. Zpráva o zasedání předsednictva ÚAV Národní fronty. *Svobodné slovo*. 22. 3. 1953, roč. 9, č. 70, s. 3

„...Předseda Národního shromáždění zahajuje zasedání a navrhuje pořad schůze:

1. *Volba presidenta republiky.*
2. *Slib presidenta republiky.*

Po schválení pořadu udílí slovo členu politického sekretariátu Ústředního výboru Komunistické strany Československa a místopředsedovi ústředního akčního výboru Národní fronty poslanci Viliamu Širokému. Soudruh Viliam Široký předkládá Národnímu shromáždění návrh Ústředního výboru Komunistické strany Československa a ústředního akčního výboru obrozené Národní fronty, aby presidentem Československé republiky byl zvolen nejbližší spolupracovník soudruha Klementa Gottwalda, věrný syn československé dělnické třídy, soudruh Antonín Zápotocký.

...Předseda Národního shromáždění dr. Oldřich John zjišťuje, že schůzi je přítomno 271 poslanců Národního shromáždění, což je nadpoloviční většina, předepsaná ústavou pro volbu presidenta republiky. ...Předseda Národního shromáždění dává hlasovat o návrhu zdvižením ruky. Chvíle slavnostního ticha...Všechny ruce se zdvihají...

...Soudruh Antonín Zápotocký byl zvolen jednomyslně presidentem republiky Československé... Předseda Národního shromáždění dr. Oldřich John oznamuje soudruhu Antonínu Zápotockému, že byl Národním shromážděním jednomyslně zvolen presidentem republiky Československé a žádá jej, aby složil ústavou předepsaný slib.

President republiky Antonín Zápotocký klade pravici na ústavní listinu a pronáší slova slibu: ´Slibuji na svou čest a svědomí, že budu konat své povinnosti v duchu lidově demokratického zřízení podle vůle lidu, dbát blaha republiky a šetřit ústavních a jiných zákonů.´...´[43]

Podobně o zasedání informují i ostatní deníky. Některé pasáže jsou totožné, jiné se liší jen minimálně. Všechny listy též zveřejnily projev Viliama Širokého přednesený na zasedání Národního shromáždění, ve kterém se Široký o Antonínu Zápotockém vyjádřil takto: *„...Soudruha Antonína Zápotockého zná každý pracující naší republiky jako nejbližšího spolupracovníka soudruha Gottwalda, jako věrného syna československé dělnické třídy. Celý svůj život*

[43] ČTK. Soudruh Zápotocký jednomyslně zvolen presidentem republiky Československé. *Mladá fronta*. 22. 3. 1953, roč. 9, č. 71, s. 1, 2

zasvětil soudruh Zápotocký boji za práva pracujícího lidu, za splnění dějinného poslání dělnické třídy, za vítězství věci socialismu a míru. Je spjatý s lidem, zná jeho potřeby, jeho statečnost a obětavost, je prodchnutý nezlomnou vírou v tvořivé revoluční síly našeho lidu a v nepřemožitelnou sílu učení Lenina-Stalina. ..."[44]

Po zvolení prezidenta se začaly na Pražský hrad scházet davy lidí. Mladá fronta a Rudé právo o tom informují stejnou agenturní zprávou, která říká: *„Když se rozšířila zpráva, že druhým dělnickým presidentem Československé republiky byl zvolen Antonín Zápotocký, shromažďovali se na všech nádvořích pražského Hradu pracující, kteří přicházeli pozdravit svého nového presidenta. Za neutuchajícího volání: ´Ať žije soudruh Zápotocký!´ vstoupil president republiky na balkon třetího hradního nádvoří a v krátkém projevu poděkoval za vřelé pozdravy. ...*"[45]

Kromě toho deníky také přinášejí zpravodajství z celé republiky, které informuje o tom, jak lidé prožívali volbu prezidenta. Články popisují, jak lidé hromadně poslouchali rozhlas, který vysílal přenos ze zasedání Národního shromáždění, a jak pozitivně tuto volbu hodnotili. O projevech nesouhlasu noviny mlčí.

V novinách se také objevují gratulační telegramy, které blahopřejí Antonínu Zápotockému ke zvolení prezidentem republiky. Zasílaly mu je politické strany, různé organizace, avšak dopisy pocházejí jen z Československa, gratulace ze zahraničí se v novinách neobjevují. Deníky otiskly i články, které popisují, kdo všechno Antonína Zápotockého navštívil, aby mu pogratuloval.

Kromě toho se lidé mohli také zapisovat do gratulačních archů, které byly vystaveny ve Vladislavském sále Pražského hradu. Mladá fronta píše: *„...Podpisovali se tu do blahopřejných archů pracující všech povolání, přišly celé školy se svými učiteli a profesoři, byli tu pionýři a svazáci buď jednotlivě nebo ve skupinách. ...Celý den v pondělí chodily do Vladislavského sálu delegace ze závodů, jednotných zemědělských družstev i úřadů, aby se podepsaly jménem osazenstev na blahopřejné archy...*"[46] Rudé právo dokonce otiskuje některé konkrétní zápisy: *„...Nekonečná je řada podpisů. A nekonečná*

---

[44] Projev soudruha Viliama Širokého. *Rudé právo*. 22. 3. 1953, roč. 33, č. 81, s. 1
[45] ČTK. Pracující přišli pozdravit presidenta republiky na pražský Hrad. *Rudé právo*. 22. 3. 1953, roč. 33, č. 81, s. 3
[46] ČTK. V pondělí na pražském hradě. *Mladá fronta*. 24. 3. 1953, roč. 9. č. 72, s. 1

je víra ve stranu, ve vítězství naší věci, svěřené do rukou nejpovolanějších. 'Jsme přesvědčeni, že dovedete náš lid k šťastné budoucnosti, ' píší F. Červenka a J. Tomanec z Prahy XIII. 'Ať zloba nepřátel se zlomí o Tvoje pevné vedení, to přeje Ti, soudruhu Zápotocký, ku Tvému zvolení O. Heinic.'... Již první den podepsalo se zde přes deset a půl tisíce našich občanů. ...'[47]

Všechny noviny publikovaly též životopisný článek o Antonínu Zápotockém a věnují se i tomu, jak a co napsal o zvolení prezidenta zahraniční tisk. Svobodné Slovo dokonce otisklo úryvky ze Zápotockého knih Vstanou noví bojovníci a Rudá záře nad Kladnem.

Volbě nového prezidenta se ve srovnání se zvolením Viliama Širokého nebo Antonína Novotného tisk věnuje hodně podrobně. Avšak ne tak detailně, jak deníky informovaly o smrti Klementa Gottwalda. Nevycházela zvláštní vydání, deníky ani nijak neměnily zavedenou úpravu. I přesto ale můžeme říci, že téma zvolení nového prezidenta se od 22. března do 24. března stalo hlavní mediálně sledovanou událostí.

3.2 Viliam Široký předsedou vlády ČSR

Jak už jsem uvedla, vedoucí státnické a stranické funkce si komunističtí politici po smrti Klementa Gottwalda rozdělili bez větších sporů. V této době se objevily názory, že by se novým prezidentem měl stát slovenský politik. V úvahu připadal Viliam Široký[48], který do té doby zastával funkci náměstka předsedy

---

[47] Lid vítá svého nového presidenta. *Rudé právo*. 24. 3. 1953, roč. 33, č. 83, s. 1

[48] **Viliam Široký** se narodil 31. května roku 1902 v Bratislavě. Původním povoláním byl železničář. Od roku 1921 byl členem Komunistické strany Československa. Nejdříve se ve dvacátých letech věnoval práci ve stranickém aparátu a také působil jako redaktor. Poté, co se v roce 1929 Gottwaldovi muži ujali vedení strany, Široký ve stranické hierarchii povýšil. Stal se členem ÚV KSČ, v polovině třicátých let byl členem sekretariátu, tajemníkem a členem politického byra ÚV KSČ. Společné s Václavem Kopeckým informoval jako sovětský agent kádrové oddělení Komunistické internacionály o činnosti KSČ a především o Klementu Gottwaldovi.

V roce 1938 se stal předsedou zemského vedení Komunistické strany Československa na Slovensku. Na podzim stejného roku emigroval do Sovětského svazu. V letech 1939 až 1940 působil v Paříži, byl zde členem zahraničního sekretariátu KSČ. Následující rok strávil v Moskvě. Poté se přesunul zpět na Slovensko, kde ho ale v roce 1941 zatkli, byl odsouzen na 14 let vězení. Avšak v únoru 1945 pomocí odbojářů uprchl z vězeni a přešel frontu k Rudé armádě.

Po válce se stal Viliam Široký jedním z funkcionářů nejužšího stranického i státního vedení. V letech 1945-1954 vedl Komunistickou stranu Slovenska jako její předseda. Byl i členem ÚV KSČ (1948-1966) a jeho předsednictva. Široký patřil k nejbližším spolupracovníkům Klementa Gottwalda. Od roku 1945 do roku 1964 byl poslancem Národního shromáždění. Po

vlády a byl členem nejužšího vedeni KSČ. Viliam Široký se totiž už v roce 1948, kdy Gottwald odešel na Hrad, domníval, že by předsedou vlády mohl být představitel Slovenska. Avšak Gottwald o takové variantě neuvažoval a funkci premiéra mu nenabídl, což nesl Široký dost nelibě.[49] Proto přijal Široký funkci předsedy vlády v roce 1953 s potěšením. Splnilo se mu dávné přání. A Slovensko tak mělo svého zástupce ve vedení státu.

3.2.1 Jmenování Viliama Širokého předsedou vlády a změny ve vládě ve sledovaném tisku

Událost jmenování Viliama Širokého předsedou vlády odsunula do mediálního pozadí volba nového prezidenta. Noviny se tématu jmenování nového předsedy vlády sice věnují, avšak ani zdaleka ne v takové míře jako tomu bylo v případě volby nového prezidenta. V novinách se o Viliamu Širokému, novém předsedovi vlády, objevují jenom základní informace.

Všechny deníky informují o zasedání ÚV KSČ, kde se vedení strany dohodlo kromě nominace Zápotockého na prezidentskou kandidaturu i na tom, že předsedou vlády by se měl stát Viliam Široký: *„...Ústřední výbor Komunistické strany Československa se usnesl: ...4. Navrhnout novému presidentu republiky, aby jmenoval předsedou vlády soudruha Viliama Širokého, a to v nejbližších dnech po volbě.“*[50]

Tento návrh byl přijat i Ústředním akčním výborem Národní fronty. Deníky o zasedání ÚAV informují takto: *„...Náměstek předsedy vlády Václav Kopecký přednesl dále návrh Ústředního výboru Komunistické strany Československa, aby bylo doporoučeno novému presidentu republiky jmenovat předsedou vlády Československé republiky věrného spolupracovníka*

---

válce se stal náměstkem předsedy vlády, v této funkci vydržel až do roku 1953. Od roku 1950 zastával funkci ministra zahraničních věcí. Po Gottwaldově smrti byl zvolen předsedou vlády, v této funkci setrval 10 let.

V padesátých letech se Viliam Široký podílel na konstrukci procesu s tzv. „slovenskými buržoazními nacionalisty“, což vedlo k zatčení a odsouzení jeho rivala Gustáva Husáka a jeho politických přátel.

Od září 1963, kdy byl Široký odvolán ze stranických i státních funkcí, odešel do ustraní. Viliam Široký, slovenský a československý politik, zemřel 6. října v roce 1971. (CHURAŇ, Milan: Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. II. díl. Praha: Libri, 1998; TOMEŠ, Josef: *Český biografický slovník XX. Století. III. díl.* Praha: Paseka, 1999)

[49] KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956.* Brno : Barrister & Principal, 2005, s. 67

[50] ČTK. Zpráva o zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa. *Rude právo.* 22. 3. 1953, roč. 33, č. 81, s. 1

presidenta Klementa Gottwalda, dosavadního náměstka předsedy vlády Viliama Širokého. Rovněž tento návrh Ústředního výboru Komunistické strany Československa byl přijat s nadšeným souhlasem...'[51]

Po zvolení Antonína Zápotockého mohl do jeho rukou Viliam Široký složit slib předsedy vlády. V novinách se objevila totožná agenturní zpráva.

„V sobotu v odpoledních hodinách zaslal president republiky náměstkovi předsedy vlády Viliamu Širokému dopis tohoto znění:

'Pane náměstku předsedy vlády, jmenuji Vás předsedou vlády Československé republiky.

ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ'

Nově jmenovaný předseda vlády složil poté na pražském Hradě do rukou presidenta ústavou předepsaný slib...'[52]

Článek dále popisoval, kdo byl slibu přítomen a také kdo po jeho složení Viliamu Širokému blahopřál.

Periodika též publikovala životopis Viliama Širokého i blahopřejné telegramy novému předsedovi vlády. Mladá fronta dokonce 24. března otiskla i úryvky z jeho projevů.

Kromě této události se noviny věnují krátkými zprávami i změnám ve vládě. K nim došlo 25. března 1953. Deníky následující den otiskly totožnou agenturní zprávu, která říká, že náměstky předsedy vlády byli jmenováni Oldřich Beran a Rudolf Barák, na vlastní žádost kvůli zdravotnímu stavu byl odvolán ministr hutního průmyslu a rudných dolů Jan Bílek, na jeho místo byl jmenován Josef Reitmajer.

---

[51] Zpráva o zasedání předsednictva Ústředního akčního výboru obrozené Národní fronty. *Rudé právo*. 22. 3. 1953, roč. 33, č. 81, s. 1

[52] ČTK. Předseda vlády Viliam Široký složil slib do rukou presidenta republiky. *Mladá fronta*. 22. 3. 1953, roč. 9, č. 71, s. 1

3.3 Antonín Novotný[53] ve vedení sekretariátu

Po smrti Klementa Gottwalda bylo třeba vyřešit, kdo dál povede stát a kdo stranu. Došlo k rozdělení funkcí šéfa strany a prezidenta. Tím se stal Antonín Zápotocký. *„Do funkce šéfa strany jako by odsunuli Antonína Novotného, který tuto funkci přijal rád a s uspokojením."*[54] I když původně nebylo úplně jasné, že se stane vůdcem strany právě Novotný. *„Jak Novotný později sám po letech vzpomínal, mnozí se vyslovovali proti němu. 'V tehdejším ÚV byla řada soudruhů pro mne a jiní proti. Jinak to přece ani nejde. Pro mne kupříkladu zvedli ruku Harus, Štětka, Krosnář a další soudruzi, se kterými jsem pracoval od samých počátků založení KSČ, i když jsem byl poměrně mladší než oni. Proti mému zvolení byl kupř. Dolanský. Co se týče Antonína Zápotockého, ten o funkci prvního tajemníka nestál... Soudruh Široký zase viděl splnění své stranické práce ve funkci předsedy vlády. Také ostatní členové sekretariátu si uvědomili, že funkce 1. tajemníka strany znamenala moc práce a málo práv.'"*[55]

Nakonec ale Novotný byl pověřen funkcí prvního tajemníka strany, tímto okamžikem se stal prvním mužem v Komunistické straně Československa. Takto nenápadně se tedy Novotný ujal zpočátku pro jeho stranické kolegy možná bezvýznamné funkce. Jiří Pernes tvrdí, že Novotný okamžitě vycítil, že to je okamžik, kdy se mu otevírá prostor, aby do svých rukou soustřeďoval stále

---

[53] **Antonín Novotný** se narodil 10. prosince roku 1904 v Letňanech. Vyučil se strojním zámečníkem. Od roku 1918 do roku 1935 vystřídal zaměstnání u několika firem – Travail, ČKD Vysočany, ČKD Libeň a také v družstvu Včela ve Vysočanech.

Od založení KSČ v roce 1921 byl jejím členem. Svým profilem to byl muž spíše stranického aparátu. Od roku 1929 byl pověřen různými stranickými funkcemi. V letech 1937-1938 zastával funkci krajského tajemníka v Hodoníně. Po přechodu strany do ilegality (1939) byl členem vedení pražského kraje KSČ, také se aktivně účastnil domácího odboje. Od roku 1941, kdy ho zatklo gestapo, byl vězněn v nacistickém táboře Mautshausen.

Po válce se stal vedoucím tajemníkem pražského krajského výboru strany (1945-1951). Roku 1946 byl poprvé zvolen členem ÚV KSČ, a tím zůstal až do roku 1968. Od roku 1951 byl též členem politického sekretariátu a předsednictva ÚV KSČ. Po Gottwaldově smrti byl 23. března 1953 pověřen řízením sekretariátu ÚV KSČ. V září téhož roku se stal prvním tajemníkem strany. Po smrti Antonína Zápotockého v roce 1957 zastával i funkci prezidenta. Byl tak hlavním představitelem jak státu, tak stranického aparátu.

5. ledna 1968 byl Antonín Novotný odvolán z funkce prvního tajemníka a 22. března téhož roku rezignoval i na funkci prezidenta.

Antonín Novotný zemřel 28. ledna 1975 v Praze. (KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004; CHURAŇ, Milan: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století.* I. díl. Praha: Libri, 1998)

[54] KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956.* Brno : Barrister & Principal, 2005, s. 65

[55] PERNES, Jiří: *Takoví nám vládli.* Praha: Nakladatelství Brána, 2003, str. 164

větší moc.[56] A to také svým stranickým kolegům později dokázal. Ve funkci tajemníka strany setrval až do roku 1968.

3.3.1 Pověření Antonína Novotného řízením strany v tisku

Sledované deníky se tématu pověření Antonína Novotného vedením strany téměř vůbec nevěnují. Kromě kratičké zmínky ve zprávě ze zasedání ÚV KSČ se v novinách neobjevuje žádná jiná informace o pověření Antonína Novotného.

Ve všech novinách se o této události zmiňuje pouze jeden agenturní článek, který publikovaly všechny sledované deníky. Zpráva říká pouze toto: *„...Ústřední výbor Komunistické strany Československa se usnesl: ...5. Pověřit řízením práce sekretariátu Ústředního výboru Komunistické strany Československa soudruha Antonína Novotného a ponechat jej přitom ve funkci náměstka předsedy vlády...“*[57]

Další informace o pověření Antonína Novotného vedením strany se v tisku neobjevuje. Ve srovnání s událostí zvolení nového prezidenta, a dokonce i se jmenováním Viliama Širokého, si troufnu tvrdit, že se této informaci tisk nevěnuje vůbec.

Můžeme si to vysvětlovat tím, že buď tato událost nebyla pro média zajímavá, anebo neměla strana zájem na tom, aby se tato informace k veřejnosti vůbec dostala. Faktem ale zůstává, že široká veřejnost Novotného při jeho nástupu do funkce příliš neznala. Je tedy zajímavé, že se tento muž stranické vlády ujal velmi nenápadně, bez zájmu médií. V březnu roku 1953 znal Novotného z širší veřejnosti málokdo. O čtyři roky později tomu ale bylo úplně jinak. Novotný se do povědomí veřejnosti zapsal jako prezident a první muž strany, který měl ve sféře politiky v Československu dominantní postavení.

---

[56] PERNES, Jiří: *Takoví nám vládli*. Praha: Nakladatelství Brána, 2003, str. 165
[57] ČTK. Zpráva o zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa. *Rude právo*. 22. 3. 1953, roč. 33, č. 81, s. 1

4. Školská reforma

Národní shromáždění se 24. dubna 1953 sešlo, aby schválilo několik nových zákonů. Nejvýznamnějším z nich byl školský zákon[58], který měl zcela přebudovat dosavadní školský systém tak, aby co nejlépe vychovával mládež pro potřeby socialistického budování státu.

Všechny sledované deníky o schůzi Národního shromáždění informují velmi podrobně. Na stránkách se čtenáři dočetli, jak celá schůze probíhala, mohli si přečíst i projevy přítomných. Rudé právo informuje o zákonu 25. dubna takto:

„V pátek se sešlo v Praze Národní shromáždění k projednání vládních návrhů zákonů a vládních návrhů nařízení. ...Po zahájení zasedání předsedou NS dr. O. Johnem byl projednán vládní návrh zákona o školské soustavě a vzdělání učitelů (školský zákon)... Výklad k novému školskému zákonu podal ministr školství a osvěty Ernest Sýkora...“[59]

V deníku následuje projev Ernesta Sýkory. Ten nejprve srovnal zákon z roku 1948, který doposud platil, s návrhem zákona nového. Podle něj zákon č. 95 z roku 1948 sice zestátnil školství, organizačně ho sjednotil, zlepšil sociální složení studentstva a umožnil studovat pracujícím, avšak nevybudoval školu v naprostém souladu s potřebami socialistické výstavby, nezajistil potřebný počet kvalifikovaných kádrů. Sýkora informoval, proč je tedy nutné, aby se po pěti letech systém školství změnil.

Především se společně se školskými odborníky zabýval otázkou, zda je možné zkrátit vzdělávací proces. *„...Odpověď na tuto otázku byla naprosto kladná. Při hlubší analyse se dokonce ukázalo, že je možné i zkrátit všeobecně vzdělávací školu i dát žákům hlubší, důkladnější, ucelenější poznatky, než jim dávala naše dosavadní škola...“*[60]

Nový školský zákon tedy rušil starý systém. Doposud poskytovala základní všeobecné vzdělání pětiletá škola prvního stupně (tzv. národní škola)

---

[58] Viz příloha č. 3

[59] RP. Národní shromáždění schválilo vládní návrh zákona o školské soustavě a vzdělání učitelstva. *Rudé právo*. 25. 4. 1953, roč. 33, č. 114, s. 1

[60] Z projevu ministerstva školství a osvěty E. Sýkory. *Rudé právo*. 25. 4. 1953, roč. 33, č. 114, s. 3

a navazující čtyřletá škola druhého stupně (tzv. střední škola). Povinná školní docházka tedy trvala 9 let. Další vzdělávání zajišťovaly školy odborné, vyšší střední školy nebo gymnasia. Zároveň existovaly i kursy pro pracující, kteří si tak při zaměstnání mohli zvyšovat kvalifikaci.

Ernest Sýkora informoval ve svém projevu Národní shromáždění o nové školské soustavě: *„Nová školská soustava zavádí jako základní typ povinnou osmiletou střední školu pro mládež od 6 do 14 let. Tato škola poskytuje mládeži základní všeobecné vzdělání potřebné pro povolání, odbornou školu anebo vyšší všeobecně vzdělávací školu. Kromě osmileté střední povinné školy budeme mít jedenáctiletou střední školu, jejíž poslední tři postupové ročníky budou výběrové…"*[61]

Nový zákon tedy zkrátil a urychlil dosavadní systém vzdělání. Po základním osmiletém všeobecném vzdělání, které studenty mělo dostatečně připravit na zaměstnání, mohli pokračovat ve studiu na výběrových odborných školách, v posledních třech postupných ročnících škol jedenáctiletých nebo v učilištích.

Ernest Sýkora v projevu také nastínil představu, jak se bude nový zákon na školách prakticky zavádět. Některé změny měly totiž proběhnout již ve školním roce 1952/1953. Žáci třetích ročníků středních škol měli končit společně s žáky čtvrtých ročníků. Po závěrečné zkoušce, kterou takoví studenti zakončili studium, se považovali za připravené na povolání nebo za připravené k dalšímu studiu na školách odborných. Pro žáky třetích ročníků, kteří v roce 1953 měli ukončit střední školu, připravilo ministerstvo školství zvláštní kursy, které jim měly pomoci doplnit rozdíl v učivu.

Nový zákon také upravoval oblast vzdělávání učitelů. Ernest Sýkora ve svém projevu řekl: *„Kromě pedagogických škol, které vychovávají učitele pro mateřskou a národní školu, vznikají dva typy škol vysokých (dvouletá vyšší škola pedagogická a čtyřletá vysoká pedagogická škola)…"*[62]

---

[61] Z projevu ministerstva školství a osvěty E. Sýkory. *Rudé právo*. 25. 4. 1953, roč. 33, č. 114, s. 3, 4

[62] Z projevu ministerstva školství a osvěty E. Sýkory. *Rudé právo*. 25. 4. 1953, roč. 33, č. 114, s. 4

Po projevu ministra školství a osvěty a po všeobecné rozpravě *„...poslanci vyslovili jednomyslný souhlas s vládním návrhem...“*[63]

Podobně o průběhu schůze Národního shromáždění psala 25. dubna i Mladá fronta a Svobodné slovo. Oba deníky, stejně jako Rudé právo zveřejnily také přednesený projev ministra školství a osvěty Ernesta Sýkory.

Všechny deníky změnu školského systému vítaly. Především zdůrazňovaly, že je potřeba poučit se ze školství v Sovětském svazu. Nejpodrobněji se tématu věnuje Mladá fronta, list Československého svazu mládeže, což je logické, protože tento zákon se týká především mládeže. Úvodník Mladé fronty z 25. dubna říká: *„...po vzoru sovětské školy musí být upraven také obsah a pojetí veškeré výchovně vzdělávací práce školy. Naše nová škola bude klást větší důraz na výchovu socialistické morálky, socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu...“*[64]

Mladá fronta dále 25. dubna otiskla i článek o sovětském školství, ve kterém popisuje sovětské učitele, kteří jsou podle textu zkušení, milující své povolání, dovedou se dětem přiblížit, učí žáky podle vzoru Jana Amose Komenského názorně. Kromě toho uveřejnila tentýž den Mladá fronta i projev poslance Jaroslava Krofty, jenž popsal, jak se zkrátí a zkvalitní proces vzdělávání. A také proslov poslance Fedora Zorkócyho. Ten zdůraznil, že kvůli potřebám budování socialistického státu je potřeba se zaměřit na polytechnické vzdělávání.

Následující dny se v tisku objevují články, které reagují na schválení nového školského zákona. Všechny reakce jsou pozitivní a nový zákon schvalují. V novinách se objevují nadšené dopisy učitelů: *„Kolik úžasné pracovní disciplinovanosti vidíme v mladých komsomolcích z Donbasu, na kolchozních lánech, na stavbách komunismu. Umět totéž vložit našim dětem do jejich srdcí a mozků, vytvořit z naší Hanky, Helenky, Otíka, Vlasty, Járy, Fanouše i Karla hrdiny práce – to je úkol, který nám předkládá nový školský zákon. V každé škole a za všech podmínek vytvořit radostný život.“*[65]

---

[63] RP. Národní shromáždění schválilo vládní návrh zákona o školské soustavě a vzdělání učitelstva. *Rudé právo*. 25. 4. 1953, roč. 33, č. 114, s. 1,3,4

[64] Učme se od sovětské školy. *Mladá fronta*. 25. 4. 1953, roč. 9, č. 99, s. 1

[65] MATOUCHOVÁ, Marie. Budu vychovávat své žáky v nové škole jako sovětští učitelé. *Mladá fronta*. 26. 4. 1953, roč. 9, č. 100, s. 4

K zákonu se vyjadřují i studenti, kterých se hlavní změny bezprostředně týkají. Takto píše Václav Smítka o Dáše Novákové, o žákyni, která končí studium kvůli novému zákonu o rok dřív: *„'Přišlo to skutečně velmi nečekaně. Mnohých se zpočátku zmocnila panika, ale pro toho, kdo se svědomitě připravoval na vyučování celý rok, z hodiny na hodinu, pro toho opakování látky není nepřekonatelným úkolem...'*[66]

Objevují se také články odborné, které srovnávají nový zákon se systémy vzdělávání v minulosti. Autoři takových článků vždy prezentují nový zákon jako novou a lepší etapu školství, která zajistí kvalitní vzdělání všem. K tématu zveřejnily Rudé právo a Mladá fronta také text rozhlasového projevu Zdeňka Nejedlého, který se dlouho budování nového systému školství věnoval. Ten v textu tvrdí, že nový zákon zrušil starou nerovnost ve výchově mládeže, pozdvihl úroveň vzdělání, které se tak výrazně urychlí.[67]

V novinách vycházely i nejrůznější výzvy, aby se mladí lidé hlásili na vysoké školy, stejně tak noviny popisovaly setkání pražských učitelů s Ernestem Sýkorou v pražské Lucerně, kde se probíral nový školský zákon. Noviny informují i o návštěvě delegace českých školských pracovníků v Sovětském svazu, kde se zajímali o to, jak zdejší školství funguje, aby pak své poznatky mohli uplatnit v ČSR při změnách, které se měly provést kvůli novému školskému zákonu.

Všechny deníky o schválení nového školského zákona informují velmi podrobně. Někdy využívají agenturních textů, někdy textů vlastních. Událost je prezentována jako nová převratná etapa v historii československého školství. Je přijímána s nadšením. Ohlasy v novinách jsou pozitivní, i když by se mohlo zdát, že s tak náhlými změnami, které zákon přinesl (ukončení studia ve třetím ročníku střední školy), se studenti i učitelé nebudou lehce vyrovnávat. Texty v novinách nesplňují pouze funkci informativní, ale také agitační. Vyzývají mladé lidi ke studiu. Nejpodrobněji se tématu věnuje Mladá fronta, ale i ostatní deníky přinášejí o události dostatek článků, aby byl čtenář plně informovaný. Texty se však nevyhýbají propagandě, která zdůrazňuje nutnost orientace

[66] SMITKA, Václav. Svědomitá příprava základem hlubokých znalostí. *Mladá fronta*. 12. 5. 1953, roč. 9, č. 113, s. 4

[67] Z rozhlasového projevu náměstka předsedy vlády akademika Zdeňka Nejedlého. *Mlada fronta*. 29. 4. 1953, roč. 9, č. 102, s. 3

vzdělávání na socialismus a vzor Sovětského svazu a úplného podřízení systému vzdělávání potřebám budování socialismu.

5. Počátek vysílání Československé televize

V roce 1953 proběhlo 1. května první vysílání Československé televize pro veřejnost. Tomuto okamžiku předcházela dlouhá technologická příprava. Nejprve se muselo vyrobit vysílací zařízení a poté také zařízení přijímací. V Evropě zkušenosti s televizním vysíláním některé státy již měly (Velká Británie, SSSR, Německo). Československo se díky píli a úsilí československých techniků zařadilo v oblasti televizního vysílání mezi tyto země.

Během II. světové války se vývoj televize v Československu úplně zastavil. Hned po válce ale technici začali pracovat na jejím rozvoji. Již v březnu roku 1948 předvedli technici Vojenského technického ústavu v Tanvaldu novinářům, jak televize funguje. Od 15. května do 11. června téhož roku probíhala v Praze Mezinárodní výstava rozhlasu (MEVRO). Zde bylo televizní zařízení představeno veřejnosti. V červenci 1948 provedli technici Vojenského technického ústavu pokusné vysílání, když odvysílali ze Strahova přenos ze všesokolského sletu, které přijímalo 25 různě po Praze rozmístěných přijímačů.

V roce 1952 vydala vláda nařízení č. 13, kterým byl zřízen Československý rozhlasový výbor, ten byl pověřen řízením rozhlasové i televizní práce. Vedl ho Václav Kopecký. Vláda také pověřila ministerstvo spojů, aby zajistilo technickou výbavu pro televizní vysílání, program pak měl dodat Československý rozhlas. Všechny tyto organizace měly za úkol zahájit televizní vysílání v co nejkratším čase.

Bylo tedy nutné co nejrychleji vyrobit techniku, která by to umožňovala. 2. dubna 1953 informují podobnými články Rudé právo i Svobodné slovo, že pracovníci národního podniku Tesla ve Strašnicích dokončili první sérii televizních přijímačů. Mladá fronta zveřejnila tuto informaci až 5. dubna, článek kromě jiného říká: *„...Televizní přijímače jsou původní československé konstrukce a k jejich výrobě nebylo použito žádných zahraničních součástí....“*[68]

[68] První serie televizních přijímačů. *Mladá fronta*. 5. 4. 1953, roč. 9, č. 83, s. 2

4. dubna Svobodné slovo a Mladá fronta informují agenturním textem, že: *„Zaměstnanci hloubětinské Tesly závodu Julia Fučíka v Praze, uzavřeli předmájový závazek, že do 1. května zhotoví první československý televisní vysílač…“*[69] Zaměstnanci svůj závazek splnili.

Dva dny před zahájením vysílání, tedy 29. dubna, proběhla tisková konference, Mladá fronta o ní informuje takto: *„Československé televisní vysílání bude zkušebně zahájeno o svátku pracujících 1. května ve 20 hodin. Tato radostná zpráva o vynikajícím pokroku naší televisní techniky byla oznámena na tiskové konferenci ve středu 29. dubna. O významu zahájení československého televisního vysílání, o vývoji československé televise a o pracích, jež vedly k tomuto velikému úspěchu, promluvili na konferenci náměstek předsedy vlády Rudolf Barák, ministr spojů dr Alois Neuman, ministr všeobecného strojírenství Josef Jonáš a jeho náměstek pplk. Jaroslav Nálevka…“*[70]

1. května 1953 proběhlo první veřejné zkušební televizní vysílání. Týž den se událost kvůli Svátku práce nedostala na první stránky, i když byl počátek vysílání nepochybně obrovský úspěch. Nicméně se v tisku zprávy o televizním vysílání objevují. Nejstručněji informuje Rudé právo, které píše: *„…Na pořadu je 1. máj 1953 v Československu a další snímky. Přijímače jsou umístěny jednak v některých závodních klubech, jednak v místnostech přístupných veřejnosti – v Domě hudby, Dětském domě, Slovanském domě, v Městské knihovně, v kinu Čas (Hvězda) atd.“*[71]

Mladá fronta se tématu věnuje z jiného úhlu pohledu a podrobněji. R. Faukner v článku popisuje technické podrobnosti televizního vysílání. Informuje čtenáře, na jakém principu vlastně televize funguje: *„…Jestliže nyní na obrázku v jediném řádku vedeme svazek elektronů, proudících z rozžhaveného kovového vlákna, jedna kapička za druhou se opět nabíjí, přijímá elektrony, které z ní světlo vybavilo. Černá ploška přijme elektorů méně, bílá více. Druhá strana desky je povlečena kovovou folií, staniolem. Tato folie tvoří s přední stranou kondensátor a následkem toho se také různě nabíjí. Tyto proměnlivé náboje pak modulují elektromagnetické vlny vysílané televisní anténou.*

---

[69] ČTK. Nový úspěch v budování naší televise. *Svobodné slovo*. 4. 4. 1953, roč. 9, č. 81, s. 3
[70] ČTK . 1. května zkušebně zahájí naše televise. *Mladá fronta*. 30. 4. 1953, roč. 9, č. 103, s. 1
[71] RP. Zahajujeme televizní vysílání. *Rudé právo*. 1. 5. 1953, roč. 33, č. 120, s. 4

V přijímači se vysílaná vlna zachytí a po vhodné úpravě se přivádí do obrazovky. To je veliká elektronka, jejíž jedna stěna, stínítko, tvoří plochu, na které vzniká obraz. Tato plocha je povlečena látkou, která světélkuje, dopadnou li-na ni elektrony. V hrdle na opačném konci obrazovky je opět žhoucí vlákno, které vysílá elektrony. ...Svazek elektronů kreslí na stínítko obrazovky svítící čáru..."[72] Dále v článku vysvětluje, proč stojí první vysílač právě na Petříně. Zdůvodňuje to tím, že televizní signál je podobný svazku světelných vln, které mohou být přijímány jen tam, kde je vidět na vysílač. Dále píše: „ *...Na vytvoření československé televise se v podstatě podílela tři místa: Tesla, závod Julia Fučíka v Praze, dodala televisní vysilač, Televisní přijímače vyrábí Tesla, závod Josefa Hakena. Televisní řetěz od studia až po modulační vedení vysilače vytvořili dělníci a inženýři Výzkumného ústavu radiokomunikačního při ministerstvu spojů...*"[73]

Svobodné slovo 1. května publikovalo o této události článek J. Liona, který kromě toho, že prozradil, kdy vysílání proběhne, popsal také technické přednosti 625 řádkové soustavy: „*...naše obrázky jsou, stejně jako obrázky sovětské televise, sestaveny ze 625 řádků, zatím co na příklad britská televise se spokojuje pouze se 450 řádky. Čím více řádků, tím ostřejší a jasnější jsou ovšem obrázky...*"[74] Lion seznámil čtenáře podrobně i s programem: „*...Vedoucí programového oddělení čs. televise K. Kohout připravil již se svými šesti dramaturgy a režiséry program na celý měsíc květen. První program zahájí snímek České filharmonie, která zahraje Dobiášovu kantátu 'Buduj vlast, posílíš mír', načež se před divákovýma očima rozvine pestrý jednohodinový sled záběrů z návštěvy presidenta republiky u našich vojáků, filmová montáž ze vzpomínek na 1. máje let 1890-1952, záběrů z fotbalového utkání ČSR-Itálie a z cyklistického závodu Praha –Berlín-Varšava, jmenování laureátů státních cen 1953 na pražském Hradě a záběrů z letošní májové manifestace z Václavského náměstí. Program bude zakončen opět snímkem České filharmonie, která zahraje Šostakovičovu 'Píseň o lese'...*"[75] Následuje podrobný rozpis, co bude televize vysílat v následujícím měsíci. Na programu se objevily snímky

[72] FAUKNER, R. Československá televise vysílá. *Mladá fronta*. 1. 5. 1953, roč. 9, č. 104, s. 6
[73] FAUKNER, R. Československá televise vysílá. *Mladá fronta*. 1. 5. 1953, roč. 9, č. 104, s. 6
[74] LION, J. Volá televisní vysilač Praha – Petřín. *Svobodné slovo*. 1. 5. 1953, roč. 9. č. 103, s. 6
[75] LION, J. Volá televisní vysilač Praha – Petřín. *Svobodné slovo*. 1. 5. 1953, roč. 9. č. 103, s. 6

z ustavujícího sjezdu KSČ, záběry z vojenské přehlídky, ale také reportáž s cestovateli Hanzelkou a Zikmundem nebo pořad s Hurvínkem a Špejblem.

Jak to vypadalo v okamžiku zahájení televizního vysílání v Měšťanské besedě, odkud se vysílalo, popisuje článek Rudého práva z 2. května: *„Je několik minut po 20. hodině. V sále rázem zhaslo světlo. Napětí vrcholí. Na několika přijímačích sovětské i naší výroby se rozsvítil bílý obdélníček..."*[76] Článek dál popisuje odvysílaný program. Když vysílání skončilo, zabouřil sálem potlesk.

Článek v Mladé frontě zase informuje, kdo všechno se zúčastnil vysílání v Měšťanské besedě.

Událost zahájení televizního vysílání v Československu nezaplnila první stránky deníků, i když všechny noviny tento okamžik hodnotí jako obrovský úspěch československých vědců a techniků. Ve dnech, kdy k této události došlo, plnily titulní stránky novin články o přípravách oslav Svátku práce. I přesto ale tisk o zahájení vysílání informoval. V porovnání s ostatními událostmi se ale agenda jednotlivých listů poměrně lišila. Některý deník se více zaměřil na technickou stránku věci, jiný zase na program. Články byly většinou původní, nebyly agenturní.

6. Prezidentská a vládní amnestie

Prezident Československé republiky Antonín Zápotocký a československá vláda využili práva daného jim ústavou a 3. května roku 1953 rozhodli o udělení amnestie.

Všechny sledované deníky uveřejnily 4. května totožné agenturní články – „Rozhodnutí presidenta republiky a vlády o amnestii". Jako důvod, proč prezident a vláda rozhodli o amnestii se uvádí toto: *„Ve dnech neštěstí, které postihlo naše národy úmrtím presidenta republiky Klementa Gottwalda, moudrého vůdce pracujícího lidu na cestě k socialismu, projevil náš lid pevnou politickou jednotu a ještě úže se semkl kol svého druhého dělnického presidenta Antonína Zápotockého a vlády Národní fronty.Tato jednota našeho lidu a jeho bezmezná oddanost republice skýtají záruku, že základy našeho*

[76] ZPRAVODAJ RP. První televisní vysílání v Praze. *Rudé právo*. 2. 5. 1953. roč. 33, č. 121, s. 5

státního a společenského zřízení budou ještě více upevněny, jestliže se těm, kdož se provinili proti zákonům, poskytne příležitost, aby se jako svobodní občané zapojili do budovatelského úsilí všeho lidu..."[77]

Dále se v článku píše, na koho a na jaké činy se amnestie vztahuje. Antonín Zápotocký prominul některé tresty nápravného zařízení, přičemž na lidi, kterých se amnestie týká, mělo být od tohoto okamžiku nahlíženo, jako by nikdy nebyli odsouzeni. Prezident prominul tresty dočasného odnětí svobody, které nepřevyšují jeden rok, ženám těhotným nebo pečujícím o malé dítě (t. j. do 10 let) prominul trest maximálně dvouletý. Z trestů převyšujících tyto limity prominul jednu třetinu jeho trvání. Zároveň změnil tresty doživotního odnětí svobody na tresty 20 let odnětí svobody. Dále odpustil osobám nevyléčitelně nemocným nebo mužům starším 60 let a ženám starším 55 let zbytek trestu odnětí svobody. Amnestie se vztahovala i na peněžité tresty do 20 000 Kč i na tresty náhradní za nezaplacení takové pokuty. Současně amnestie zastavovala trestní řízení za činy spáchané do dne tohoto rozhodnutí, pokud by trest za tyto činy nepřevyšoval jeden rok odnětí svobody, u žen mladistvých, těhotných žen a žen pečujících o malé dítě, pokud by trest nepřevyšoval dva roky odnětí svobody. Rozhodnutí o amnestii se však podle Čl. 9 nevztahovalo na trestné činy velezrady, sabotáže, vyzvědačství a podobných trestných činů.

Vládní rozhodnutí o amnestii, které rovněž otiskly všechny sledované deníky, se týkalo trestního práva správního. Rozhodnutí říkalo, že z hlavních trestů odnětí svobody, pokud je trest menší než 1 rok, promíjí se celý, za přestupky se promíjí jeden rok, u dalších, které přesahují jeden rok, se trest snižuje o třetinu. Zároveň rozhodnutí promíjelo pokuty do 30 000 Kč, pokud částka převýšila tuto hranici, snižoval se peněžitý trest o jednu třetinu. Současně vláda odpustila tresty veřejného pokárání a tresty uveřejnění nálezu, stejně jako tresty za přestupky spáchané těhotnou ženou, ženou starající se o malé dítě, mladistvým, osobou nevyléčitelně nemocnou nebo přestupky spáchané muži a ženami staršími 60 respektive 55 let. „Rozkaz presidenta republiky o amnestii správních přestupků spáchaných vojáky v činné službě" promíjel podobné tresty i vojákům.

---

[77] ČTK. Rozhodnutí presidenta republiky a vlády o amnestii. *Rudé právo*. 4. 5. 1953, roč. 33, č. 123, s. 1

Reakce na tuto událost se objevila pouze ve Svobodném slově a to hned další den. 5. května otisklo Svobodné slovo úvodník, ve kterém Josef Janoušek hodnotí rozhodnutí o amnestii takto: *„...I když naše amnestie není tak rozsáhlá , jako amnestie, udělená presidentem Nejvyššího sovětu SSSR, v březnu tohoto roku, přece jen se týká mnoha případů... Velkorysost amnestie se projevuje i vůči ženám-matkám, osobám starým a těžce nemocným... Takové projevy socialistického humanismu jsou možné jenom v silném státě dělnické třídy. Jsou projevem naší síly...“*[78]

Je zajímavé, že jiné reakce na tuto událost jsem ve sledovaných denících nenašla. Jen těžko jde tedy objektivně zhodnotit, jaký reálný rozsah amnestie měla. Tento fakt se mi nepodařil dohledat ani v odborné literatuře.

Antonín Zápotocký kromě tohoto rozhodnutí o amnestii vydal 15. května další rozhodnutí: *„Užívaje práva, daného mi ústavou, promíjím na základě žádosti, zaslané paní Laurabellou Oatisovou, dopisem ze dne 15. listopadu 1952, Williamu Oatisovi, narozenému dne 7. ledna 1914 v Marionu, stát Indiana, USA, státnímu občanovi Spojených států amerických, dosud neodpykanou část trestu odnětí svobody, uloženého mu rozsudkem státního soudu v Praze dne 4. července 1951...“*[79] Tuto zprávu publikovaly 16. dubna všechny sledované deníky.

William Oatis byl korespondentem agentury Associated Press v Praze, v roce 1951 byl státním soudem v Praze odsouzen za vyzvědačství a jinou protistátní činnost na deset let odnětí svobody. O jeho omilostnění žádali prezidenta dopisem Oatisova manželka Laurabella i americký prezident D. Eisenhower, který Zápotockému vzkázal: *„´Při vašem nastoupení na úřad presidenta Republiky Československé dovoluji si použít této příležitosti, abych vyjádřil naději, že uvážíte možnost propuštění Williama Oatise, a tak odstraníte jednu z příčin třenic mezi našimi zeměmi...“*[80] Této žádosti tedy Zápotocký vyhověl.

Propuštění vězněného amerického občana vyvolalo podle sledovaných deníků ve světě velký ohlas. Tisk uveřejnil 21. května totožnou agenturní zprávu, ve které se píše: *„...Řada komentátorů (zahraničního tisku – pozn.*

---

[78] JANOUŠEK, Josef. Výraz síly našeho státu. *Svobodné slovo*. 5. 5. 1953, roč. 9, č. 106, s. 1
[79] Rozhodnutí presidenta republiky. *Mladá fronta*. 16. 5. 1953, roč. 9, č. 117, s. 3
[80] ČTK. Odpověď presidenta Československé republiky na poselství presidenta Spojených států amerických. *Rudé právo*. 21. 5. 1953, roč. 33, č. 140, s. 3

autorky) se shoduje v názoru, že propuštění Oatise je projevem dobré vůle se strany ČSR, který může přispět k zmírnění mezinárodního napětí... Někteří komentátoři se však oddávají pochybným kombinacím a snaží se vysvětlovat propuštění Oatise různými falešnými motivy, při čemž napadají Československo a jeho justici. Tyto pomluvy jsou však vyvráceny Oatisovými veřejnými prohlášeními, učiněnými po jeho návratu do USA, ve kterých nepopírá svou vinu před čs. zákony a neskrývá skutečnost, že s ním při vyšetřování i věznění bylo slušně zacházeno..."[81]

V případě rozhodnutí o amnestii ze 3. května 1953 sledované deníky využívaly agenturních zpráv, obsah deníků byl tedy téměř totožný. Je zajímavé, že i když tato událost 4. května naplnila první stránky všech listů, nevyvolala ve sledovaných médiích v dalších dnech žádnou odezvu s výjimkou úvodníku ve Svobodném slově. V případě milosti pro W. Oatise se články týkající se tohoto tématu stoprocentně shodují. Všechny noviny se věnují tomu, jak na událost reagoval zahraniční tisk.

7. Sjezd Československé strany lidové

Ve dnech 16. a 17. května 1953 se v Praze konal sjezd Československé strany lidové[82]. Mladá fronta o události neinformovala vůbec. Rudé právo a Svobodné slovo publikovaly jen krátké agenturní zprávy.

---

[81] ČTK. Odezva omilostnění W. Oatise. *Rudé právo*. 21. 5. 1953, roč. 33, č. 140, s. 3

[82] **Československá strana lidová** vznikla v roce 1918 sloučením dvou moravských křesťanských stran – Křesťansko sociální strany a Katolické národní strany – s českou Křesťansko-sociální stranou. Od roku 1922 byla strana řízena jedním ústředním výborem strany – doposud se vedení dělilo na české a moravské.

Na podzim roku 1938 byla strana dočasně zrušena. ČSL byla členem Strany národní jednoty. Po válce byla ČSL opět obnovena. Ve volbách v roce 1946 skončila ČSL třetí se ziskem 15, 64% hlasů. Mezi významné představitele strany patřili Josef Šrámek (zakladatel), František Hála. Alois Petr.

Do roku 1948 se lidovci snažili fungovat jako opozice komunistů. Když ale nastal převrat v roce 1948, nemohli mu lidovci nijak zabránit, neboť veškerá moc již byla v rukou komunistů. 20. února 1948 proto podali čtyři lidovečtí ministři demisi.

Po únoru v roce 1948 se do vedení ČSL dostali politici, kteří byli ochotni spolupracovat s KSČ mezi takové patřil např. Josef Plojhar.

Od roku 1945 vydávala ČSL svoje noviny zvané Lidová demokracie.
(MALÍŘ. Jiří: MAREK. Pavel: Politické strany - Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004. Brno: Doplněk, 2005, str. 1287; http://www.totalita.cz/vysvetlivky/s_csl.php)

Rudé právo o události píše: *„...Konferenci, která měla v sobotu ráz pracovní, zahájil poslanec J. Gemrot. Hlavní referát pronesl ministr dopravy Ant. Pospíšil. Ve svém referátu zhodnotil práci Čs. strany lidové při budování socialismu a vytyčil úkoly, které před stranou v příštím období stojí. Zasedání pak pozdravil jménem Křesťansko-demokratické unie Německa O. Nuschke. V rozpravě hovořili vedoucí pracovníci z krajů o budovatelském úsilí příslušníků Čs. strany lidové v jednotných zemědělských družstvech, závodech, národních výborech a ve výborech obránců míru. Diskusi zhodnotil v závěrečném projevu generální tajemník poslanec J Germot. Odpoledne pokračovalo jednání v komisích."*[83]

Další den otisklo Rudé právo zprávu o pokračování konference Československé strany lidové: *„V neděli pokračovala v Praze konference Čs. strany lidové. Její jednání bylo zahájeno projevem předsedy ČS. strany lidové ministrem dr. h. c. J. Plojharem, který zdůraznil, že ve smyslu slibu presidenta republiky Antonína Zápotockého, proneseného nad rakví Klementa Gottwalda, bude strana s ještě větším úsilím plnit budovatelské úkoly Gottwaldovy pětiletky, vychovávat a vést členy k socialistickému vlastenectví, k lásce k Sovětskému svazu a k aktivnímu boji za světový mír.*

V dalším průběhu konference podal gen. Tajemník ČSL poslanec J Germot zprávu o nových organisačních opatřeních. Poté konference jednomyslně potvrdila ve funkci předsedy strany ministra zdravotnictví dr. h. c. J. Plojhara a schválila a doplněný organisační řád. V rozpravě promluvili k předneseným referátům delegáti z jednotlivých krajů.

Ze zasedání byly za nadšeného souhlasu odeslány pozdravné telegramy presidentu republiky Antonínu Zápotockému a předsedovi vlády Viliamu Širokém."[84]

Podobně o události informovalo i Svobodné slovo, které kromě agenturních zpráv o průběhu konference otisklo i znění pozdravného dopisu Československé strany socialistické, který byl zaslán na konferenci Československé strany lidové.

---

[83] ČTK. Konference Čs. strany lidové v Praze zahájena. *Rudé právo*. 17. 5. 1953, roč. 33, č. 136, s. 2

[84] ČTK. Konference Čs. strany lidové v Praze. *Rudé právo*. 18. 5. 1953, roč. 33, č. 137, s. 2

Sledovaný tisk se o tuto událost příliš nezajímal. Domnívám se, že ústřední orgán Československé strany lidové – Lidová demokracie – pravděpodobně věnoval události větší prostor.

8. Měnová reforma

Na konci května 1953 proběhla v Československu měnová reforma. Její provedení mělo vyřešit hospodářskou krizi, do které se Československá republika v průběhu pěti let komunistické vlády dostala. Měnová reforma je vždy nepopulární řešení, komunisté k ní však, pokud chtěli odvrátit krach již tak zbídačelého hospodářství, museli přistoupit.

Problémy československé ekonomiky zavinilo hned několik faktorů. Hlavní příčinou bylo postavení Československa v hospodářském systému všech socialistických zemích, ČSR plnila roli strojírenské velmoci, která byla ale nad její možnosti. Nereálný program výstavby těžkého průmyslu a také gigantický přísun financí do oblasti militarizace destabilizovaly československou ekonomiku. *„...Po takovýchto radikálních a zároveň i hluboce devastujících zásazích se celá ekonomická koncepce začala hroutit. Nebylo již jediného odvětví, které by plnilo vytyčené mety...“*[85]

V roce 1953, tedy osm let po válce, v Československu také stále fungoval přídělový systém. Prakticky existovaly dva trhy. Vázaný, kde lidé na lístky dostávali potravinářské a průmyslové zboží za určené ceny. Tento trh však trpěl nedostatkem prakticky čehokoli, na pultech chybělo maso, mléko, cukr apod. Kromě toho bylo některé zboží k dostání na volném trhu, kde však cena nebyla určena, zboží se tedy prodávalo za ceny tržní, které byly mnohonásobně vyšší než na vázaném trhu. Lidé tedy peníze měli, ale nemohli za ně kupovat zboží, které by potřebovali, protože na vázaném trhu jednoduše nebylo. Docházelo tak k obrovskému hromadění peněz na soukromých účtech ve spořitelnách a bankách nebo doma na tajných místech.

Nereálný hospodářský plán pětiletky i existence volného i vázaného trhu těžce zkoušelo československou korunu. Komunisté tedy museli přistoupit

[85] KNAPÍK, Jiří. *Peněžní reformy na území české republiky (po r. 1918): Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference Slezské univerzity v Opavě*. Opava: Ústav historie a muzeologie, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě, 2005, str. 95

k řešení. Peněžní reformu začal už v roce 1952 připravovat na radu Sovětů Klement Gottwald. Koncepci měnové reformy spojené se zrušením vázaného trhu vytvořila skupina expertů vedená ekonomem Václavem Hůlou. Po smrti Gottwalda se na chvíli příprava pozastavila, nové vedení se ale rozhodlo v přípravě na provedení reformy pokračovat.

Vedení strany drželo pochopitelně vše v tajnosti, neboť se obávali vypuknutí nákupní horečky, která by zbídačelému trhu nijak neprospěla, ale také projevů nesouhlasu. *„Proto ministr národní bezpečnosti Karol Bacílek vydal již 28. května tajný rozkaz ´o zajištění vládní akce´, jak peněžní reformu eufemisticky označoval. Vyhlásil jím stoprocentní pohotovost policie...“*[86] Bezpečnost v průběhu provedení měnové reformy měly zajišťovat i Lidové milice.

Přesto se informace o tom, že se chystá měnová reforma, na veřejnost nějak dostala. Na některých místech Československa vypukla nákupní horečka, lidé skupovali, co mohli, aby tak zhodnotili brzy již bezcenné peníze.[87]
O chystané akci do poslední chvíle dokonce nevěděla ani většina členů Ústředního výboru KSČ, a to přesto, že ji muselo na zasedání schválit. Na pozvánce k jednání byl totiž zcela jiný program. Nakonec návrh schválil nejen ÚV KSČ, ale také Národní shromáždění. 31. května byl vydán zákon o měnové reformě, která proběhla ve dnech od 1. do 4. června.

„Z oběhu bylo staženo více než 52 mld. korun starého oběživa, do oběhu byla vydána 1,4 mld. korun nového oběživa... Vzhledem k obyvatelstvu byl účet měnové reformy následující. Jeho ztráta plynoucí ze směnných kurzů, likvidací pojistek, státních dluhopisů apod. představovala zhruba 21 mld. korun. Na vázaných vkladech šlo o likvidaci 84 mld. korun. Stát vynaložil na provedení měnové reformy asi 50 miliónů korun a vydělal na ni cca 3,5 mld. nových korun...“[88]

Je tedy jasné, že provedení měnové reformy nemohlo probíhat za nadšeného souhlasu veškerého obyvatelstva. Docházelo k demonstracím po

---

[86] PERNES, Jiří: *Takoví nám vládli.* Praha: Nakladatelství Brána, 2003, str. 169
[87] JIRÁSEK, Zdeněk; ŠŮLA, Jaroslav. *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50 : 1.* Praha : Svítání, 1992, str. 49
[88] KNAPÍK, Jiří. *Peněžní reformy na území české republiky (po r. 1918): Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference Slezské univerzity v Opavě.* Opava: Ústav historie a muzeologie, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě, 2005, str. 96

celé republice. Nejbouřlivěji se protestovalo v Plzni. Všechny tyto projevy nesouhlasu však Státní bezpečnost a Lidové milice potlačily.

8.1 Měnová reforma v tisku

Zákon o měnové reformě byl Národním shromážděním schválen 30. května. Ještě týž den informoval veřejnost o události Československý rozhlas, který vysílal text usnesení vlády, z něhož se lidé dověděli o tom, že v následujících dnech bude v ČSR provedena měnová reforma. Následující den, tedy v neděli, kdy měly všechny banky, obchody a spořitelny zavřené, informovaly o měnové reformě všechny noviny, lidé se tak mohli podrobně dočíst, jak bude opatření provedeno, nemohli však se svými starými penězi už nic dělat.

Obsah sledovaných listů 31. května 1953 byl téměř totožný. Noviny celé vydání věnovaly právě této události. Všechny deníky otiskly stejné texty.

Na prvních stránkách se objevily informace o tom, jak došlo ke schválení zákona. Čtenář se z agenturních textů dověděl, že návrh reformy na svém zasedání schválily Ústřední výbor KSČ i vláda. Mohl se také dočíst, jak probíhala schůze Národního shromáždění: *„...Schůze Národního shromáždění, kterou zahájil předseda NS dr Oldřich John, se zúčastnil přivítán bouřlivým potleskem všech poslanců president republiky Antonín Zápotocký... Jménem vlády podal výklad o provedení peněžní reformy a zrušení lístků pro potravinářské a průmyslové zboží předseda vlády Viliam Široký. Jeho projev byl sledován s živou pozorností a souhlasem všech poslanců... Národní shromáždění schválilo předloženou osnovu jednomyslně. Tím byla 76. schůze Národního shromáždění skončena. Při odchodu pozdravili poslanci presidenta republiky Antonína Zápotockého a vládu republiky Československé dlouhotrvajícím potleskem."*[89]

Na stránkách deníků následoval text „Usnesení vlády republiky Československé a Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 30. května 1953 o provedení peněžní reformy a zrušení lístků na potravinářské zboží". Usnesení zdůvodňovalo reformu tím, že řeší krizi

[89] ČTK. Národní shromáždění projednalo a schválilo zákon o peněžní reformě. *Svobodné slovo*, 31. 5. 1953, roč. 9, č. 129, s. 1

československé ekonomiky, kterou způsobily spekulantské živly, jež se obohacovaly na úkor pracujících a nahromadily doma mnoho peněz, stejně tak podle textu krizi zavinila záškodnická činnost Slánského bandy. Dalším důvodem k reformě mělo být zajištění pevné měny, která by odpovídala skvělému hospodářskému růstu. Usnesení nařizovalo výměnu všech peněz, které byly v oběhu, tímto způsobem: prvních 300 Kč bylo směněno v poměru 5 starých Kčs za 1 novou Kčs. Další peníze, tedy hotovosti nad 300 korun byly lidem vyměněny v poměru 50:1. Všechny peníze v pokladnách na vkladních knížkách i na účtech ve spořitelnách se též přepočítávaly. Malé vklady (do 5 000 Kč) ve státních spořitelnách výhodněji – tedy 5:1, ostatní peníze v poměru 50:1, čím vyšší byla vložená částka, tím se zvyšoval i směnný kurz. Ve výhodnějším poměru (5:1) byly přepočítány mzdy dělníků a úředníků, penze, stipendia. Usnesení zrušilo i závazky z vkladů a tuzemských cenných papírů vázaných při měnové reformě z roku 1945. Text také rušil starý lístkový přídělový systém: *„Potravinářské a průmyslové zboží bude prodáváno volně, bez lístků. Prodej za vysoké komerční ceny se ruší…“*[90] Text zaváděl prodej za nové maloobchodní ceny, které určovalo ministerstvo vnitřního obchodu. Usnesení dále říkalo, že staré peníze budou vyměněny za nové, vázané na sovětský rubl. Text též uvádí, že hotovosti musí být vyměněny na příslušných místech v období od 1. do 4. června 1953, protože pak už staré peníze neplatily. Usnesení také zvýšilo rodinné přídavky a mzdy dělníků.

Na první straně Rudého práva hodnotil schválení peněžní reformy úvodník s názvem „Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství“ takto: *„…Je to usnesení, které má dalekosáhlý význam pro další rozvoj celého našeho hospodářství a týká se všech občanů republiky. Peněžní reformou dostává se hospodářství i lidu Československa pevné měny se zlatým obsahem a je postaráno o to, aby nové peníze byly v rukou pracujících, dělníků, techniků, rolníků a úředníků a nemohly se dostat do rukou spekulantů a příživníků…“*[91] Stejný text pak 31. května otiskly i dva další sledované deníky.

---

[90] Usnesení vlády republiky Československé a Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 30. května 1953 o provedení peněžní reformy a zrušení lístků na potravinářské zboží. *Rudé právo.* 31.5. 1953, roč. 33, č. 150, s. 1

[91] Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství. *Rude pravo.* 31. 5. 1953, roč. 33, č. 150, s. 1

Tentýž den se ve všech novinách objevil i projev předsedy vlády Viliama Širokého na schůzi Národního shromáždění, zákon o měnové reformě v plném znění[92], také popis a fotografie nových mincí a bankovek[93]. V tisku byl publikován i příkaz ministra vnitřního obchodu o nových maloobchodních cenách, stejně jako směrnice ministra financí o provedení peněžní reformy.

V následujících dnech se v tisku objevují články, které peněžní reformu hodnotí, texty se o opatření vyjadřují vždy pozitivně. Například Rudé právo 1. června v úvodníku píše: *„...již první den po uveřejnění těchto významných opatření jasně ukazuje, že jsou přijímána s naprostým souhlasem a s uspokojením drtivou většinou pracujících, kteří v něm správně vidí veliký krok kupředu při rozvíjení naší socialistické výstavby, při zabezpečování růstu životní úrovně našeho lidu...“*[94]

Rudé právo v dalších článcích informuje o dění v republice: *„...V sobotu 30. května sešly se ve všech krajích a okresech naší republiky k mimořádným schůzím krajské a okresní výbory Komunistické strany Československa. Na pořadu jednání krajských a okresních výborů KSČ byla zpráva o usnesení strany a vlády o provedení peněžní reformy a zrušení lístků na potravinářské a průmyslové zboží. Krajské a okresní výbory KSČ přijaly usnesení vlády a strany s jednomyslným souhlasem... Ústřednímu výboru Komunistické strany Československa a vládě republiky zasílají pracující měst a vesnic telegramy, v nichž souhlasí se zrušením lístkového systému a provedením měnové reformy, což je další krok k rozvoji našeho hospodářství...“*[95]

Na stránkách tisku se objevují dopisy spokojených obyvatel, kteří vládě děkují za provedení reformy. Největší přínos peněžní reformy viděli v tom, že byl zrušen lístkový systém, že spekulanti přišli o své peníze. Texty uváděly, že kdo bude pracovat, nemusí se o své blaho bát. Výhodou bylo podle médií i to, že nová koruna bude stabilní měnou svázanou se sovětským rublem. Podle tisku bylo dalším kladem zvýšení mezd a přídavků na děti, nebo snížení vysokých komerčních cen. Ve skutečnosti ale po měnové reformě bylo mnoho rodin na pokraji bídy. Zvýšení mezd a snížení cen potravin a jiného zboží

---

[92] Viz příloha č. 4
[93] Viz příloha č. 5
[94] Pevná základna k dalšímu růstu životní úrovně. *Rudé právo*. 1. 6. 1953, roč. 33, č. 151, s. 1
[95] RP. Pracující měst i venkova jednotně schvalují provedení měnové reformy a zrušení lístkového systému. *Rudé právo*. 1. 6. 1953, roč. 33, č. 151, s. 1

nestačilo k tomu, aby lidé žili alespoň na stejné životní úrovni, jako tomu bylo před reformou.[96] Přesto se v novinách objevuje mnoho článků, ve kterých obyvatelé ČSR tvrdí, jak se po reformě budou mít lépe: *„...S napětím i radostí jsem vyslechla zprávu o měnové reformě, o zvýšení platů a snížení cen spotřebního zboží. Rychle jsem vzala papír a tužku a počítala. Bylo to radostné počítání. Nezachytila jsem sice všechna čísla, ale jedno jsem pochopila jasně – nová hospodářská opatření jsou dalším krokem k zlepšení života nás všech..."*[97] Stejně tak se v novinách objevují i nejrůznější příklady toho, jak lidé po reformě budou nakupovat veškeré zboží levněji. Noviny vypočítávají za čtenáře, publikují i názorné tabulky.[98]

Tisk zveřejnil i články ve kterých informuje o situaci v obchodech. Před reformou prázdné pulty podle tisku najednou zaplnilo rozličné a levné zboží: *„Po několika dnech obchodní inventury odhalily se výkladní skříně obchodů a kolemjdoucí se s překvapením zastavují: vše, co si jen člověk může přát, láká k sobě pozornost. Od nejběžnějších potravin až po kakao, rýži, čokoládu, kávu, čeká na kupující... V Masnách se už čile nakupuje. Salámy, maso telecí, vepřové, hovězí. ´Teď mám konečně pokoj, ´ usmívá se na prodavače hospodyňka kupující pět řízků...Největší zájem je o výkladní skříně textilních obchodů. Tři mládenci se polohlasně domlouvají, jak dlouho budou muset pracovat na ty ´prima manšestrové kalhoty´ za 190 Kč, které už dlouho marně sháněli. ´Tři dny pořádné práce a kalhoty jsou moje,´ končí poradu jeden z nich. ´Hned po výplatě si je jdu koupit.´..."*[99]

V Československu ale došlo i k výrazným projevům nesouhlasu, noviny o nich ale neinformují, pouze naznačují, že kdo nebyl s reformou spokojen, patří mezi „spekulantské živly, mamonáře, křečky, šmelináře, kulaky", kteří svůj majetek nahromadili nepoctivým způsobem. Objevují se články o různých případech.: *„...Spekulant Josef Císař, bývalý majitel obchodu se střižním zbožím a čtyř domů v Dobrušce, si postavil ve svém bytě domácí oltář. Ne proto, aby se k němu chodíval modlit, ale proto, že si z něj udělal důmyslnou skrýš. A čím více se veliké svícny nadzdvihovaly nad ukrytými zásobami, tím*

---

[96] KNAPÍK. Jiří. *Peněžní reformy na území české republiky (po r. 1918): Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference Slezské univerzity v Opavě*. Opava: Ústav historie a muzeologie, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě, 2005, str. 97

[97] PILÁTOVÁ, Emílie. Děkuji naší rodné straně. *Mladá fronta*. 2. 6. 1953, roč. 9, č. 131, s. 2

[98] Viz příloha č. 6

[99] RP. Bude se nám dařit lépe. *Rudé právo*. 3. 6. 1953, roč. 33, č. 153, s. 1

více děkoval bohu, že mu vnukl spásnou myšlenku. 'Na skrýš pod oltářem nikdo nepřijde' - myslel si vždy, když ukládal další tisícovky a stahoval tak peníze z oběhu...Jeho špinavé spekulace mu však nevyšly...Ve skrýši pod oltářem se našlo zlato, koberce, látky, a jiné cenné věci...."[100] Tisk na takové lidi pohlížel pohrdavě a zesměšňoval je i různými verši a kreslenými vtipy. [101]

O projevech nesouhlasu se zmiňuje Antonín Zápotocký v projevu otištěném 8. června. Prezident se před dělníky v pražském ČKD Sokolovo vyjádřil takto: *„...V pátek se po Praze šeptalo: 'Není chleba, protože pekaři stávkují. K pečení je povoláno vojsko.' Pravdou je, že ani jeden pekařský dělník v Praze a v jiných místech republiky nestávkoval, a proto nemusela být činěna žádná další mimořádná opatření. Stejně lživým výmyslem byly a jsou všechny zprávy o střílení, mrtvých a raněných, šířené šeptandou a zahraniční propagandou..."*[102] Antonín Zápotocký tedy popřel existenci veškerých projevů nesouhlasu s vládním opatřením, i když dnešní literatura jasně dokládá, že k nim došlo.

Události měnové reformy se tisk věnuje velmi podrobně, 31. května 1953 jí byla věnována celá vydání sledovaných deníků. I v následujících dnech se tisk události věnuje detailně. Kromě oficiálních textů (usnesení vlády, ministerské směrnice, zákon apod.) listy publikují i domácí zpravodajství, pozitivní reakce obyvatel atd. Je nutno říci, že informování o měnové reformě nebylo objektivní, neboť se cenzura postarala o to, aby se v tisku neobjevily informace o projevech nesouhlasu. Pouze z tisku bychom dnes tedy nezískali objektivní obraz o události. K tomu je nutné spojit si informace z novin s historickými fakty.

---

[100] RP. To jsou oni! *Rudé právo*. 8. 6. 1953, roč. 33, č. 158, s. 2
[101] Viz příloha č. 7
[102] Projev presidenta republiky soudruha Antonína Zápotockého - na celozávodní schůzi v Praze v ČKD Sokolovo. *Rudé právo*. 11. 6. 1953, roč. 33, č. 161, s. 1

Závěr

Práce si kladla za cíl zpracovat nejdůležitější vnitropolitické a hospodářské události v Československu mezi 15. březnem 1953 a 14. červnem 1953 očima tehdejšího tisku.

Sledovala jsem tři deníky, což mi mělo přiblížit, jak o událostech informoval dobový tisk, zároveň jsem se snažila dát tyto události do kontextu s poznatky historiků.

Noviny v 50. letech podléhaly cenzuře. Do redakcí dosazení cenzurní redaktoři nedopustili, aby se na veřejnost dostala jakákoli politicky či ideologicky pro režim nevhodná informace. Tisk ve sledovaném období proto nese známky politické a ideologické propagandy.

Nejdůležitější událostí sledovaného období byla smrt československého prezidenta Klementa Gottwalda. Můžeme říci, že obsah sledovaných deníků se zaměřil výhradně na informace týkající se této události. Sledovaná periodika o této události informovala velmi podrobně, vycházela výjimečná vydání, zvyšoval se počet stránek ve vydání. Měnilo se i zavedené rozvržení titulní strany. Obsah všech tří deníků byl v mnoha bodech totožný, neboť listy často využívaly agenturního zpravodajství. Pro novináře bylo zřejmě jednodušší převzít od agentur polticky vhodné texty, než tvořit články vlastní, které následně musely podlehnout cenzuře. Pokud šlo o původní články, byly si texty i tak velmi podobné. V novinách se k této události objevovaly texty zpravodajské, publicistické i umělecké. Články však byly politicky a ideologicky propagandistické. Média neprezentovala skutečný obraz osobnosti Klementa Gottwalda, nýbrž ho upravila v duchu kultu osobnosti. Klement Gottwald byl prezentován jako neomylný a bezchybný vůdce, který zajistil blahobyt československému lidu. Žádná jiná událost ve sledovaném období nebyla v tisku takto podrobně zpracována.

V období od 22. března do 24. března 1953 lze za hlavní mediální událost označit zvolení nového prezidenta Antonína Zápotockého. Zprávy o jeho volbě naplnily titulní strany, tisk se události věnuje podrobně. Antonín Zápotocký je prezentován jako nejbližší spolupracovník Klementa Gottwalda. Články jsou ideologicky a politicky propagandistické. Deníky obsahují totožné

agenturní texty nebo velmi podobné vlastní články. Obsah novin je tedy podobný, nebo totožný. Zvolení Antonína Zápotockého prezidentem republiky odsunulo do mediálního pozadí jmenování Viliama Širokého předsedou vlády. O této události sledovaný tisk nepíše tak podrobně. Články jsou převážně agenturní, tudíž se často obsah sledovaných deníků shoduje. O jmenování Antonína Novotného vedoucím funkcionářem strany neinformují kromě jedné věty deníky vůbec. Je tedy zajímavé, že se této poměrně významné funkce ujal Novotný bez většího zájmu médií.

Další významnou událostí sledovaného období bylo schválení nového školského zákona, který přebudoval školský systém, aby lépe vyhovoval potřebám výstavby socialistického hospodářství. Noviny se tématu věnovaly velmi podrobně. Nejprve se objevily agenturní texty o procesu schválení zákona, ve dnech následujících se v novinách objevují reakce na tuto událost, ty jsou vždy pozitivní. Deníky často využívají agenturních textů, objevují se ale také texty vlastní. Událost je prezentována jako nová převratná etapa v historii československého školství. Nejpodrobněji se tématu věnuje Mladá fronta. Texty jsou často propagandistické, zdůrazňují nutnost orientace školství na socialismus.

Zahájení veřejného televizního vysílání v Československu nepatřilo k hlavním mediálním událostem. Nejprve se objevovaly jen krátké zprávy o tom, jak se na vysílání připravuje technika. V době, kdy došlo k zahájení vysílání, plnily první stránky novin články o oslavách Svátku práce. Přesto tisk o události informoval jako o velkém úspěchu československých vědců a techniků. Články v jednotlivých denících se lišily. Některý list se více zaměřil na technickou stránku věci, jiný zase na program. Články byly většinou původní, nebyly agenturní.

Sledovala jsem také, jak noviny informovaly o prezidentské a vládní amnestii. Je zajímavé, že i když tato událost 4. května naplnila první stránky všech listů, nevyvolala ve sledovaných médiích v dalších dnech s jednou výjimkou žádnou odezvu. Noviny v případě informování o amnestii využily oficiálních textů vládního a prezidentova rozhodnutí, které převzala i ČTK. Obsah deníků, co se týče této události, je tedy stoprocentně shodný.

O sjezdu Československé strany lidové informovaly pouze Rudé právo a Svobodné slovo, a to jenom povrchně, otištěním krátkých agenturních textů, ve

kterých se čtenáři dočetli o programu sjezdu. Mladá fronta se tématu vůbec nevěnuje. Tisk o danou událost neprojevil větší zájem.

V případě měnové reformy je tomu jinak. Tisk událost sleduje velmi podrobně, avšak uveřejňuje jen články, které vyhovují komunistickému režimu. O přípravě nového opatření noviny mlčí. 31. května, den po schválení měnové reformy, jsou celá vydání věnována pouze této události. V obsahu se tento den všechny deníky stoprocentně shodují. Objevují se oficiální texty usnesení vlády, zákona o měnové reformě nebo ministerských nařízení a směrnic. Publikovány jsou i agenturní texty. Následující dny se v novinách objevují reakce na událost. I když podle současné literatury nebyly pozitivní, deníky jiné, než souhlasné reakce nezveřejňují. Články jsou agitační a propagandistické. Dnešní čtenář si z nich nemůže utvořit objektivní názor na měnovou reformu. Ten získá, až když si fakta z novin spojí s informacemi z dnešní literatury.

Sledováním tří deníků v průběhu tří měsíců jsem zjistila, že obsah novin je v zásadních tématech stejný, nebo alespoň velmi podobný. Deníky se od sebe výběrem publikovaných informací nijak výrazně neodlišují. Důležitým událostem věnuje tisk mnoho prostoru. Charakteristické je časté zveřejňování oficiálních textů vládních či stranických prohlášení a dokumentů nebo zveřejňování projevů představitelů státu, politických stran nebo organizací. Dalším znakem jsou ideologicky a politicky propagandistické texty. Pokud tedy chceme objektivně zhodnotit význam tehdejších událostí, musíme se obrátit na poznatky dnešních historiků.

Résumé

The aim of the bachelor thesis is to present the list of the most important economical and political events from the 14th March to 14th June1953 in Czechoslovakia. The bachelor work is focused on the media presentation of eight important events in the period above mentioned. Three broadsheet newspapers – Rudé právo, Mladá fronta and Svobodné slovo were observed.

The death and funeral of president Klement Gottwald was considered the most important event in the forenamed newspapers. Another part deals with the president's election in which Antonín Zápotocký took the office. In addition to that political situation Viliam Široký became Prime Minister and Antonín Novotný the new leader of the KSC which is also described.

The bachelor thesis concerns the media presentation of presidential and government amnesty, the new educational law and the first television broadcasting in Czechoslovakia. I also monitored the media presentation of the congress arranged by the ČSL. The media presentation of the currency reform is another important event, which is explained in detail in this work.

Literatura a prameny

- BUCHVALDEK, Miroslav. *Československé dějiny v datech.* Praha: Svoboda, 1986, 714 str. , ISBN 25-090-86
- FILLIPI-CODACCIONI, A. M. *Dějiny 20. století : encyklopedie politického, ekonomického a kulturního dění.* Praha : Mladá fronta, 1994, 423 str., ISBN 80-204-0403-1
- CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I. díl.* Praha: Libri, 1998, 467 str., ISBN 80-85983-44-3
- CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. II. díl.* Praha: Libri, 1998, 482 str., ISBN 80-85983-44-3
- JEŘÁBEK, Čestmír. *V zajetí stalinismu: z deníků 1948-1958.* Brno : Barrister & Principal, 2000, 413 str., ISBN 80-85947-45-5
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost.* Praha: Portál, 2003, 207 str., ISBN 80-7178-697-7
- JIRÁSEK, Zdeněk; ŠŮLA, Jaroslav. *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50 : 1.* Praha : Svítání, 1992, 164 str., ISBN 80-900238-9-4
- KAPLAN, Karel. *Aparát ÚV KSČ v letech 1948 – 1968: studie a dokumenty.* Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 151 str., ISBN 80-85270-20-X
- KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956.* Brno : Barrister & Principal, 2005, 768 str., ISBN 80-86598-98-5
- *KAPLAN, Karel.* Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975: studie. *Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 98 str., ISBN 80-85270-15-3*
- KAPLAN, Karel; KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, 333 str., ISBN 80-7185-616-9
- KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, 183 str., ISBN 80-85270-38-2
- KNAPÍK, Jiří. *Peněžní reformy na území české republiky (po r. 1918): Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference Slezské univerzity v Opavě.* Opava: Ústav historie a muzeologie, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě, 2005, 125 str., ISBN 80-7248-330-7

• KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny českých médií v datech*. Praha: Karolinum, 2003, 461 str., ISBN 80-246-0632-1
• KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995, 307 str., ISBN 80-7184-134-X
• MALÍŘ, Jiří; MAREK, Pavel. *Politické strany - Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004.* Brno: Doplněk, 2005, 804. str., ISBN 80-7239-179-8
• PAVLŮ, Dušan; KOLEKTIV. *Slovník propagace.* Praha: Merkur, 1983, 246 str.
• PERNES, Jiří: *Snahy o překonání politicko-hospodářské krize v Československu v roce 1953.* Brno: Ústav pro soudobé dějiny v nakladatelství Prius, 2000, 70 str. ISBN 80-7285-056-3
• PERNES, Jiří: *Takoví nám vládli.* Praha: Nakladatelství Brána, 2003, 328 str., ISBN 80-7243-162-5
• TOMEŠ, Josef: *Český biografický slovník XX. Století. I. díl.* Praha: Paseka, 1999, 634 str., ISBN 80-7185-245-7
• TOMEŠ, Josef: *Český biografický slovník XX. Století. II. díl.* Praha: Paseka, 1999, 649 str., ISBN 80-7185-246-5
• TOMEŠ, Josef: *Český biografický slovník XX. Století. III. díl.* Praha: Paseka, 1999, 587 str., ISBN 80-7185-247-3

• *Mladá fronta*, ročník 9 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953
• *Rudé právo*, ročník 33 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953
• *Svobodné slovo*, ročník 9 – vydané v období 14. 3. 1953 – 14. 6. 1953 (od 1. 4. do 14. 6. - Brněnské vydání)
• *Zákon č. 31/1953 Sb.* - ZÁKON ze dne 24. dubna 1953 o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).
• *Zákon č. 41/1953 Sb.* ZÁKON ze dne 30. května 1953 o peněžní reformě.
• www.totalita.cz
•http://www.zlatemince.cz/Default.htm?http&&&www.zlatemince.cz/CS1953.htm

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Titulní strana Mladé fronty ze dne 14. 3. 1953
- Příloha č. 2 – Titulní strana Rudého práva ze dne 17. 3. 1953
- Příloha č. 3 – Zákon č. 31/1953 Sb. - ZÁKON ze dne 24. dubna 1953 o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon)
- Příloha č. 4 – Zákon č. 41/1953 Sb. – ZÁKON ze dne 30. května 1953 o peněžní reformě
- Příloha č. 5 – Nové české bankovky po měnové reformě v roce 1953
- Příloha č. 6 – Tabulka srovnání cen z Mladé fronty vydané 4. 6. 1953 ze strany 2
- Příloha č. 7 – Báseň „Slyšte lidé" z Rudého práva vydaného 5. 6. 1953 ze strany 1

Přílohy

Příloha č. 1

Titulní strana Mladé fronty ze dne 14. 3. 1953

mladá fronta

Nechť je Svazová v této těžké době jednota našeho lidu! Půjdeme dále vpřed ještě odhodlaněji a ještě obětavěji leninsko-stalinskou cestou, kterou nám ukázal soudruh Klement Gottwald!

Zemřel náš drahý soudruh Klement Gottwald

Příloha č. 2

Titulní strana Rudého práva ze dne 17. 3. 1953

SR

Proletáři všech zemí, spojte se!

RUDÉ PRÁVO

ÚTERÝ 17 1953 ÚSTŘEDNÍ ORGÁN KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

Ročník 33 (34) Číslo 76 Kčs 1,50

NAZVALI JSME SVOU PRVNÍ PĚTILETKU GOTTWALDOVOU PĚTILETKOU, VÝSLEDNÉ VŠECHNY SÍLY, ABYCHOM JI SPLNILI TAK, JAK ON ŽÁDAL, VYNALOŽÍME VŠECHNY SÍLY, ABYCHOM SPLNILI ÚKOLY V NAŠÍ VLASTI, VYNALOŽÍME VŠECHNY SÍLY K TOMU, ABYCHOM BYLI ČESTNÝM MARŠI ZLOČINSE PLÁNY VÁLEČNÝCH ŠTVÁCŮ A VYBUDOVALI NAŠI VLAST V NEZBOLSOU PEVNOST SVĚTOVÉ FRONTY MÍRU, VEDENÉ SOVĚTSKÝM SVAZEM!

SOUDRUH KLEMENT GOTTWALD VŮDCE NAŠÍ STRANY

Československý lid se loučí s Klementem Gottwaldem

Příloha č. 3

31/1953
ZÁKON
ze dne 24. dubna 1953
o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.
Úvodní ustanovení.

(1) Pro socialistickou společnost, kterou budujeme, musí naše škola vychovávat všestranně rozvité a dokonale připravené nové socialistické občany - dělníky, rolníky a inteligenci.

(2) Toto poslání může splnit jen škola spjatá s velkými úkoly socialistického budování a s politickým, hospodářsko-technickým a kulturním rozvojem vlasti a s její obranou.

(3) Velkému poslání socialistické školy musí odpovídat taková příprava a vzdělání učitelů, hlavních to činitelů ve školní výchově mládeže, které zajistí vysokou ideovou i odbornou úroveň jejich pedagogické práce.

ČÁST PRVNÍ.
Školská soustava.
§ 2.
Mateřská škola.

(1) Mateřská škola poskytuje dětem ve věku od tří let předškolní výchovnou péči a zdravotní a sociální ochranu. Mateřské školy jsou určeny především pro děti zaměstnaných rodičů.

(2) Docházka do mateřské školy je nepovinná.

Školy všeobecně vzdělávací.
§ 3.
Základní všeobecné vzdělání.

(1) Základní všeobecné vzdělání je povinné a bezplatné.

(2) Poskytuje je osmiletá střední škola nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy.

(3) Povinnost chodit do školy trvá osm let a začíná počátkem školního roku následujícího po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku.

§ 4.
Typy všeobecně vzdělávacích škol.

(1) Osmiletá střední škola poskytuje základní všeobecné vzdělání a připravuje pro povolání, odbornou školu nebo pro vyšší všeobecné vzdělání.

(2) Jedenáctiletá střední škola dává žákům v prvních osmi postupných ročnících základní všeobecné vzdělání a v posledních třech postupných ročnících vyšší všeobecné vzdělání a připravuje především pro studium na vysoké škole. Tyto poslední tři postupné ročníky jsou výběrové. Mohou být do nich přijímáni žáci, kteří úspěšně ukončili osmiletou střední školu nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy.

(3) Kde nejsou podmínky pro zřízení střední školy, zřídí se prvních pět postupných ročníků, které se označují jako národní škola. Žáci, kteří úspěšně ukončili pátý postupný ročník národní školy, pokračují ve školní docházce v šestém postupném ročníku nejbližší střední školy.

(4) První postupný ročník všech typů všeobecně vzdělávací školy je ročník přípravný. Jeho úkolem je připravit děti na soustavné školní vzdělávání.

Odborné školy.

§ 5.

(1) Odborné vzdělání pro jednotlivá odvětví hospodářství, státní správy a kulturního života poskytují odborné školy, do kterých mohou být přijati absolventi osmileté střední školy nebo osmého postupného ročníku jedenáctileté střední školy. Odborné školy jsou výběrové.

(2) Odborně kvalifikované pracovníky pro potřeby důležitých odvětví našeho národního hospodářství připravují učiliště státních pracovních záloh. Jsou do nich přijímáni žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku a dosáhli potřebného všeobecného vzdělání.

(3) Žákům, kteří ukončili povinnou školní docházku a nejsou zařazeni do učilišť státních pracovních záloh ani nepokračují ve studiu na výběrových školách, poskytuje se podle potřeby další vzdělání a výchova v jiných vzdělávacích zařízeních.

Školy pro mládež vyžadující zvláštní péče.

§ 6.

(1) Pro mládež se sníženými schopnostmi se zřizují školy pro mládež vyžadující zvláštní péče.

(2) Školy pro mládež vyžadující zvláštní péče poskytují podle potřeby mládeži také výcvik pro praktické povolání. Na takových školách může být povinná školní docházka přiměřeně prodloužena.

ČÁST DRUHÁ.

Školy pro vzdělávání učitelů.

§ 7.

Pedagogické školy pro vzdělání učitelek mateřských škol.

(1) Pro vzdělání učitelek mateřských škol se zřizují tříleté pedagogické školy, do kterých jsou přijímány absolventky osmileté střední školy nebo osmého postupného ročníku jedenáctileté střední školy.

(2) Absolventky pedagogické školy konají jednoroční řízenou praxi na mateřských školách.

§ 8.

Pedagogické školy pro vzdělání učitelů národních škol.

Pro vzdělání učitelů prvního až pátého postupného ročníku střední školy a škol národních se zřizují čtyrleté pedagogické školy, do kterých jsou přijímáni absolventi osmileté střední školy nebo osmého postupného ročníku jedenáctileté střední školy.

§ 9.

Vyšší pedagogické školy.

Pro vzdělání učitelů šestého až osmého postupného ročníku střední školy se zřizují dvouleté vyšší pedagogické školy, do kterých jsou přijímáni absolventi jedenáctiletých středních škol, po případě pedagogických škol a výběrových odborných škol.

§ 10.

Vysoké školy pedagogické.

Pro vzdělání učitelů devátého až jedenáctého postupného ročníku jedenáctileté střední školy a učitelů pedagogických škol a odborných škol zřizují se vysoké školy pedagogické, do kterých jsou přijímáni absolventi jedenáctiletých středních škol, po případě pedagogických škol a výběrových odborných škol.

ČÁST TŘETÍ.

Ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

Ustanovení společná.

§ 11.

Rodiče (zákonní zástupci) jsou povinni přihlásit své dítě k soupisu a k zápisu do školy a dbát, aby chodilo do školy pravidelně a včas.

§ 12.

Děti, které nelze vzdělávat pro těžkou nemoc anebo pro duševní nebo tělesnou vadu, nejsou povinny chodit do školy.

§ 13.

Mimořádné způsoby studia.

Pracujícím se umožňuje, aby si při zaměstnání doplňovali a získávali v kursech nebo na školách pro pracující vzdělání jedenáctileté střední školy, výběrových odborných škol nebo škol pro vzdělávání učitelů.

§ 14.

Mimoškolní výchovná zařízení.

K doplnění školní výchovy a v zájmu zdravotní a sociální péče o školní mládež zřizují se družiny mládeže, pionýrské domy, dětské domovy a jiná mimoškolní výchovná zařízení.

§ 15.

Sdružení rodičů a přátel školy.

(1) Při škole se zřizuje zpravidla sdruženi rodičů a přátel školy, jehož úkolem je zajišťovat spolupráci školy s rodinou a napomáhat škole v jejím výchovném poslání.

(2) Sdružení rodičů a přátel školy je právnickou osobou.

§ 16.

Zřizování, organisace a správa škol.

(1) Školy jsou učiliště státní. Náklady na ně hradí stát.

(2) Pokud zvláštní předpisy nestanoví jinak, přísluší správa a řízení všech škol podle tohoto zákona ministerstvu školství a osvěty. Vyšší pedagogické školy a vysoké školy pedagogické po stránce vědecko-metodické řídí ministerstvo školství a osvěty podle směrnic ministerstva vysokých škol, platných pro ostatní vysoké školy.

(3) Mateřské školy, školy všeobecně vzdělávací, školy odborné a pedagogické školy se zřizují podle státního plánu rozvoje národního hospodářství ČSR.

(4) Vyšší pedagogické školy a vysoké školy pedagogické a jejich fakulty zřizuje vláda nařízením.

(5) Organisační řády škol, učební plány a osnovy a zkušební řády vydává, pokud zvláštní předpisy nestanoví jinak, ministerstvo školství a osvěty v dohodě se zúčastněnými ústředními úřady.

(6) Základní směrnice o zřizování škol a tříd, o organisaci škol a jejich správě stanoví vláda.

Ustanovení přechodná a závěrečná.

§ 17.

Školská soustava a úprava vzdělávání učitelů podle tohoto zákona se zavádění počátkem školního roku 1953/54. Způsob, jakým dosavadní školy budou přeměněny na školy podle tohoto zákona, upraví vláda nařízením.

§ 18.

Zrušují se všechny předpisy, které odporují tomuto zákonu. Zejména se ruší:

1. zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon);
2. vládní nařízení č. 195/1948 Sb., kterým se prováději ustanovení školského zákona o školách mateřských;
3. vládní nařízení č. 196/1948 Sb., kterým se prováději ustanovení školského zákona o školách národních a středních;
4. vládní nařízení č. 197/1948 Sb., o výchovných a vzdělávacích oborech a naukách na gymnasiích;
5. vládní nařízení č. 257/1949 Sb., o zřizování a provozu výběrových a povinných odborných škol při státních a národních podnicích;
6. zákon č. 100/1946 Sb., kterým se zřizují pedagogické fakulty;

7. vládní nařízení č. 170/1946 Sb., kterým se vydává statut pedagogických fakult a určuje studijní doba učitelů.

§ 19.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej ministr školství a osvěty a zúčastnění členové vlády.

Příloha č. 4

41/1953
Zákon
ze dne 30. května 1953
o peněžní reformě.

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

O d d í l I.
Peněžní reforma a peněžní jednotka.
§ 1.

Další rozvoj národního hospodářství staví náš stát před úkol provést peněžní reformu vydáním nových peněz a stažením starých, s cílem zvýšení kupní síly československé koruny a upevnění jejího kursu.

§ 2.

(1) Peněžní jednotkou na území Československé republiky je počínajíc dnem 1. června 1953 československá koruna (Kčs), která se rovná 0,123426 g ryzího zlata; její kurs v poměru k rublu se stanoví na 1,80 Kčs za jeden rubl. Na tomto podkladě určuje Státní banka československá poměr československé koruny k cizím měnám.

(2) Československá koruna se dělí na 100 haléřů.

§ 3.

(1) Zákonnými penězi na území Československé republiky jsou počínajíc dnem 1. června 1953

a) bankovky Státní banky československé po 100, 50, 25 a 10 korunách československých,
b) státovky po 5 a 3 korunách československých a po 1 koruně československé,
c) mince po 25, 10, 5 a 3 haléřích a po 1 haléři.

(2) Vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popis, jakož i jejich stažení vyhlašuje ministr financí ve Sbírce zákonů.

O d d í l II.
Přepočet mezd, platů a cen.
§ 4.

Mzdy, služné a jiné odměny za práci a služby, rodinné přídavky, pense, stipendia, podpory a pod., jakož i ceny, daňové i jiné sazby, tarify a peněžité částky stanovené v právních předpisech a znějící na československé koruny, se přepočítají ke dni 1. června 1953 v poměru 5 ,- Kčs starých peněz za 1 ,- Kčs nových peněz.

O d d í l III.
Výměna peněz, přepočet pohledávek a závazků a zaplacených premií životního pojištění.

§ 5.

Dnem 1. června 1953 se dávají do oběhu nové peníze vzoru 1953, znějící na československé koruny. Dosavadní peníze se vyměňují v poměru, který stanoví vláda.

§ 6.

Vláda stanoví, v jakém poměru se přepočítají vklady obyvatelstva u peněžních ústavů, vklady na běžných a obratových účtech a ostatní pohledávky a závazky, které znějí na československé koruny, jakož i v jakém poměru se přepočítají zaplacené premie životního pojištění.

O d d í l I V.
Zrušení některých pohledávek a závazků.

§ 7.

(1) Dnem 1. června 1953 se ruší pohledávky a závazky

a) ze vkladů vázaných podle § 7 dekretu č. 91/1945 Sb.,

b) z tuzemských cenných papírů v povinné úschově podle dekretu č. 95/1945 Sb.,

c) z pojištění na život, pokud se mají podle § 7 odst. 1 č. 1 zákona č. 141/1947 Sb., o Likvidačním fondu měnovém, plnit poukazem na vázaný vklad.

(2) Týmž dnem se ruší závazky z dluhopisů Československého státu, vydaných po roce 1945, a závazky z dílčích dluhopisů a zástavních listů, vydaných po roce 1945 bývalými úvěrními ústavy. Vláda vypořádá ztráty vzniklé zánikem těchto závazků veřejným organisacím a zařízením.

O d d í l V.
Zrušení Likvidačního fondu měnového.

§ 8.

Likvidační fond měnový se dnem 1. června 1953 zrušuje a jeho práva přecházejí na stát. Provedení likvidace fondu se ukládá ministru financí.

O d d í l V I.
Ustanovení společná a závěrečná.

§ 9.

Vláda se zmocňuje, aby nařízením

a) stanovila obecně náležitosti bankovek, státovek a mincí a předpisy o jejich oběhu,

b) podle potřeby doplňovala soustavu zákonných peněz dalšími druhy.

§ 10.

Ministru financí se ukládá, aby učinil veškerá opatření nutná k řádnému provedení peněžní reformy, zejména aby stanovil směrnicemi

a) podmínky, způsob a podrobnosti výměny starých peněz, přepočtů upravených tímto zákonem, a povinnost a podmínky výměny dosavadních vkladních knížek za nové,

b) způsob vypořádání přebytků a úbytků, které vzniknou u hospodářských, rozpočtových a jiných organisací a zařízení přepočtením

jejich pohledávek a závazků na nové peníze, po případě zánikem jejich závazků nebo práv podle tohoto zákona.

§ 11.

Zrušuje se zákon č. 39/1948 Sb., o platidlech československé měny.

§ 12.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. června 1953; provedou jej všichni členové vlády.

Příloha č. 5

Nové české bankovky po měnové reformě v roce 1953

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ

STÁTOVKY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
PĚT KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
PĚT KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
MV 224793
PADĚLÁNÍ SE TRESTÁ
1953
FALŠOVANIE SA TRESTÁ

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ

BANKOVKA STÁTNEJ BANKY ČESKOSLOVENSKEJ
BANKOVKA STÁTNÍ BANKY ČESKOSLOVENSKÉ
10
DESAŤ KORÚN
ČESKOSLOVENSKÝCH
DESET KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
NV 001408
10
10

10
10
10

25
BANKOVKA STÁTNÍ BANKY ČESKOSLOVENSKÉ
BANKOVKA ŠTÁTNEJ BANKY ČESKOSLOVENSKEJ
25
MN 057492
25
DVACETPĚT KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
DVADSAŤPÄŤ KORÚN
ČESKOSLOVENSKÝCH
25
25

25
TÁBOR
25
25

BANKOVKA ŠTÁTNEJ BANKY ČESKOSLOVENSKEJ
BANKOVKA STÁTNÍ BANKY ČESKOSLOVENSKÉ
50
PÄŤDESIAT KORÚN
ČESKOSLOVENSKÝCH
PADESÁT KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
KV 162727
1953
KV 162727
50
50

50
50
50

MC 553535
100
BANKOVKA STÁTNÍ BANKY ČESKOSLOVENSKÉ
BANKOVKA ŠTÁTNEJ BANKY ČESKOSLOVENSKEJ
STO KORUN
ČESKOSLOVENSKÝCH
STO KORÚN
ČESKOSLOVENSKÝCH
MC 553535
1953

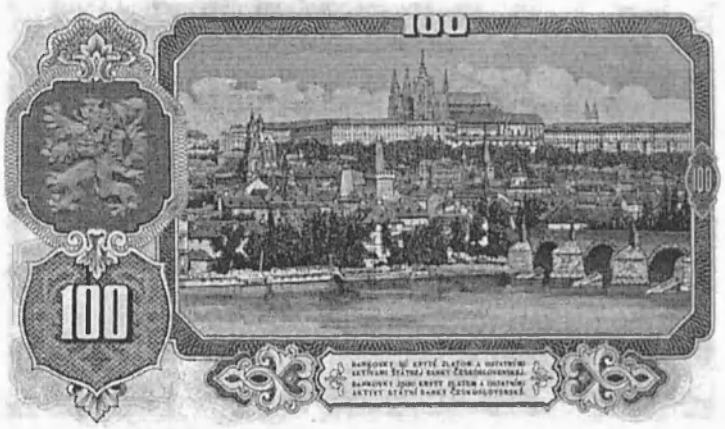
100
100
100

Příloha č. 6

Tabulka srovnání cen z Mladé fronty vydané 4. 6. 1953 ze strany 2

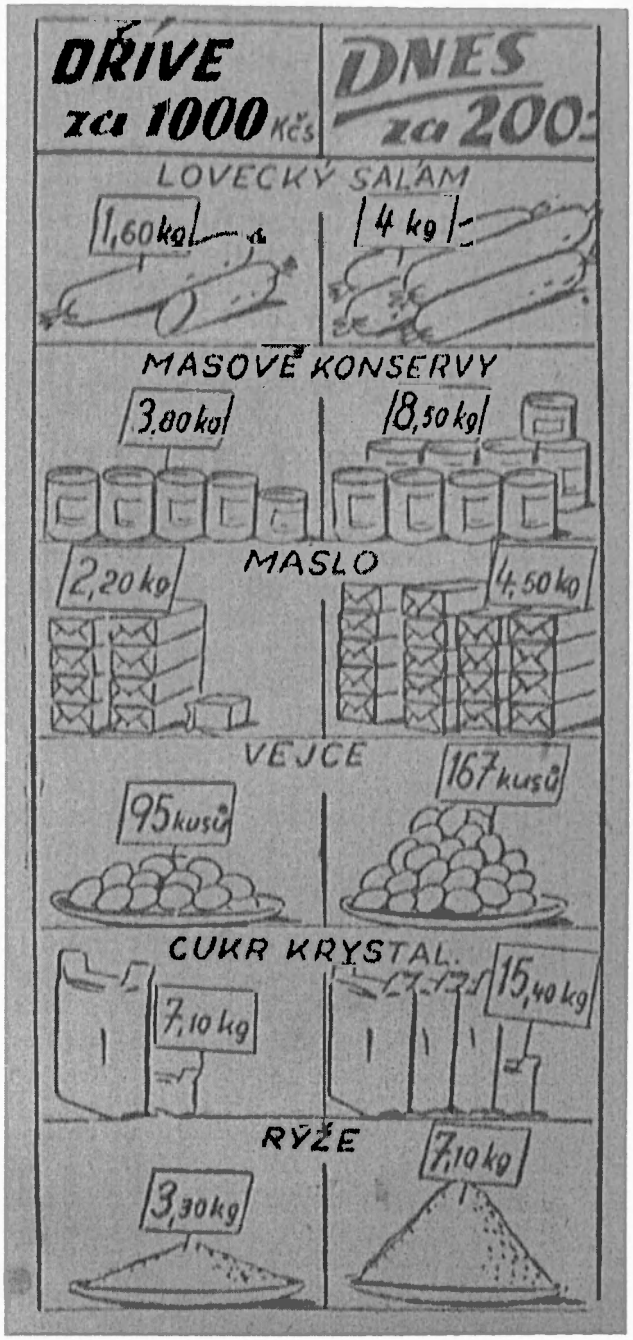

Příloha č. 7

Báseň „Slyšte lidé“ z Rudého práva vydaného 5. 6. 1953 ze strany 1

Slyšte, lidé!

Slyšte, lidé, co se včera stalo
blízko Prahy, kdesi ve Lhoté.
Chuaj« kulak, ach, jaké ho to vzalo,
ukrýval miliony v botě.

Radul let je »poctivě« tam skrýval,
čekal, až se režim položí.
Růžově se do budoucna díval,
jen se těšil, jak je rozmnoží.

Jako bouře přišla nová měna,
která jako z osla dukáty
vytřasla z kulaka miliony,
»plaskl jeho měšec bachratý.

Pohroma se na něho teď řítí,
nebyl nikdy zvyklý na práci.
Řeknete, z čeho teď mají žíti
takovíto »chudí« kulací?